

Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

– DEL 2, bilagor

*Slutbetänkande av
Krigsmaterielexportöversynskommittén, KEX*

Stockholm 2015

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2015:72

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remisser

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24330-5

ISSN 0375-250X

YTTRANDE FRÅN CIVILSAMHÄLLET

Sammanställda synpunkter från

Amnesty, Diakonia, IKFF, Svenska Freds, Kristna Freds och Svenska kyrkan

Rekommendationer till utredningen om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel Inför hearing om svensk krigsmaterielexport, Riksdagen 11-12/2 2012.

Totalförbud för krigsmaterielexport till icke-demokratier – utan undantag

Trots att demokratifrämjande är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik säljer Sverige krigsmateriel till en rad diktaturer, det vill säga länder som har stora brister vad gäller respekten för mänskliga rättigheter. Sverige kommer aldrig att vara en trovärdig kraft för demokrati om vi fortsätter exportera krigsmateriel till icke-demokratier. Ett totalförbud för krigsmaterielexport till länder som inte uppfyller de mest grundläggande politiska och medborgerliga rättigheterna, såsom fria och oberoende val, fri media och ett oberoende rättsystem, måste införas. Förbudet måste gälla även följdleveranser.

Ingen krigsmaterielexport till MR-kränkare – inte heller följdleveranser

Demokrati och mänskliga rättigheter hänger nära samman. I de nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport står att respekten för mänskliga rättigheter ska vara ett *centralt villkor* när beslut ska tas om export av krigsmateriel ska tillåtas. Trots det beviljas gång på gång export av krigsmateriel till länder där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker. De nuvarande riktlinjerna är otillräckliga för att förhindra att svenskt krigsmateriel bidrar till att kränka mänskliga rättigheter. I avvägningen av de faktorer som idag påverkar bedömningarna måste respekten för mänskliga rättigheter ges högsta prioritet, inklusive respekten för kvinnors rättigheter, fackliga rättigheter och barns rättigheter, samt hänsyn till den internationella humanitära rätten. Först då kan man få stopp på exporten till länder som skulle kunna klassas som odemokratiska. Detta gäller både nya avtal och följdleveranser.

För att kunna uppnå målen i svensk utrikespolitik krävs ett regelverk som i praktiken inte tillåter krigsmaterielexport till länder i väpnad konflikt eller där risken för väpnad konflikt är stor eller till länder där det finns risk att vapnen kan användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. Vid varje fall måste prövningen göras offentlig och undantag motiveras. Om situationen i landet kraftigt försämrats efter godkänt exporttillstånd bör det i avtal anges att Sveriges åtaganden om följdleveranser och service upphör.

Näringspolitiska hänsyn: aldrig före respekten för demokrati och mänskliga rättigheter

I utredningens direktiv står det att en utredning ska göras av vilka ekonomiska konsekvenser förslaget att skärpa exporten till icke-demokratier kan få, "dels för industrin, dels för ekonomin i stort". Näringslivspolitiska intressen får aldrig motivera export som går emot kriterier om demokrati, fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Ökad insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande – minska demokratiunderskottet.

Den svenska krigsmaterielexportpolitiken omgärdas idag av en hög grad av sekretess. Det har skapat ett demokratiskt underskott där det är mycket svårt att som medborgare få insyn i och utkräva ansvar för den politik som förs. Dagens lösning med ett slutet exportkontrollråd har stora brister.

En större öppenhet behövs som möjliggör politiskt ansvarsutkrävande i varje enskilt fall. När riksdagen och regeringen involveras måste regeringens och partiernas ställningstaganden göras offentliga.

PGU bör styra krigsmaterielexporten

Utredningen har som uppdrag att redovisa hur Sveriges politik för global utveckling (PGU) omvandlats i praxis och om denna förändrats över tid. I det sammanhanget vill vi understryka PGU:s två perspektiv – rättighets- och fattigdomsperspektiven. Riksdagen betonade i ett tillkännagivande i samband med att PGU antogs att dessa perspektiv även måste omfattas krigsmaterielexporten. Rättighets- och fattigdomsperspektiven måste därmed operationaliseras i bedömningarna.

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

En ny svensk krigsmateriellagstiftning som stärker Sveriges arbete för fred, säkerhet och jämställdhet

1. Mänskliga rättigheter ska överordnas industriella intressen.....	2
2. Uppdaterad säkerhetspolitisk analys	2
3. Demokratikriterium	3
4. Reflektera Sverige åtaganden och målsättningar om jämställdhet	3
5. Förbud mot krigsmaterielexport till stater där kvinnors rättigheter kränks	4
6. Kriterium för ESK-rättigheter och PGU.....	6
7. Ökad transparens och stärkta mekanismer för att motverka korruption.....	6
8. Sammanfattning av IKFF:s rekommendationer	8

IKFF välkomnar att Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX) fått i uppgift att presentera förslag på en mer restriktiv lagstiftning för svensk krigsmaterielexport. Det är även mycket välkommet att kommittén tidigt inleder en dialog med representanter för det civila samhället och IKFF ser fram emot en fortsatt dialog under utredningens gång.

Mellan 2000 och 2009 ökade de globala militära utgifterna med 49 procent. Saudiarabien, en av de största importörerna av svensk krigsmateriel, listas i SIPRI:s årsbok 2012 som en av de tio stater i världen som lägger mest resurser på militära utgifter (48,5 miljarder US dollar under 2011). I samma publikation konstaterar SIPRI att ”Utvecklingen för den konventionella vapenbegränsningen under 2011 var nedslående”.¹

För att skapa säkerhet för människor och stater behöver världen nedrusta, inte beväpnas. Därför anser IKFF att *Sverige ska stärka sitt freds- och säkerhetspolitiska arbete genom att helt upphöra med export av krigsmateriel.*

Vägen dit innefattar en rad steg och åtgärder. I följande stycken diskuterar vi hur svensk krigsmateriellagstiftning, och tillämpningen av denna, på kortare sikt kan göras mer strikt i syfte att stärka Sveriges freds-, säkerhets- och jämställdhetspolitiska arbete. IKFF arbetar

¹ SIPRI Yearbook 2012 - sammanfattning på svenska (2012) - Stockholm International Peace Research Institute, s. 9 och 20. Citat från s. 20.

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

internationellt för att minska världens militära utgifter och stärka kvinnors rättigheter, varför våra rekommendationer har fokus på detta. Våra rekommendationer gäller både för nya ansökningar om export och vid ansökningar om följdleveranser.

1. Mänskliga rättigheter ska överordnas industriella intressen

Sveriges krigsmaterielindustri byggdes upp under 1930-talet för att bidra till trovärdighet för Sveriges neutralitet och oberoende. Idag ser situationen annorlunda ut: Sverige identifierar sig inte längre som neutralt, och vårt närområde liksom vår försvars- och säkerhetspolitik har förändrats. Krigsmaterielindustrin har sedan 1980-talet privatiserats och blivit alltmer internationaliserad genom samarbeten och ägare i olika länder. Dessa förändringar berörs även i direktiven till KEX: ”Den tidigare önskan att vara självförsörjande när det gäller materiel till det svenska försvaret har ersatts av det växande behovet av samarbete med likasinnade stater och grannar”.² I relation till detta vill IKFF understryka följande:

Svensk krigsmateriellagstiftning ska inte, varken i lag eller i tillämpning, låta industriella intressen utgöra grund för exportbeviljande.

Svensk lagstiftning och praxis ska ovillkorligt överordna mänskliga rättigheter i relation till försvarsindustriella och arbetsmarknadspolitiska intressen i Sverige och i andra länder.

2. Uppdaterad säkerhetspolitisk analys

Den praxis som idag styr tillståndsgivningen för krigsmaterielexport vilar till stor del på idén att exporten anses gynna svensk säkerhet och svenska intressen. IKFF anser inte att export av krigsmateriel till icke-demokratiska stater bidrar till varken global eller nationell säkerhet.

Kommittédirektivet ålägger KEX att ”utreda konsekvenserna om exportkontrollen avseende krigsmateriel skärps gentemot icke-demokratiska stater, t.ex. påverkan på Sveriges bredare bilaterala relationer.”³ IKFF ser fram emot att ta del av KEX resonemang kring frågor som: I de fall som krigsmaterielexport tillåts, är detta i varje specifikt fall nödvändigt för svensk säkerhet? Är risken stor för att till exempel en handelsväg annars skulle saboteras, och vad blir utfallet om vi väger detta scenario mot det oetiska och det säkerhetspolitiskt ogynnsamma i att stödja icke-demokratiska regimer med krigsmateriel?

² Kommittédirektiv 2012:2012:50: Översyn av exportkontrollen av krigsmateriel

³ Ibid.

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

IKFF anser inte att det är säkerhetspolitiskt hållbart att Sverige exporterar vapen som bidrar till den globala kapprustningen, riskerar att inverka negativt på demokratiutveckling, och militärt stärker auktoritära individer och regimer vilka kan fatta beslut och agera utan förutsägbarhet.

3. Demokratikriterium

Kommittédirektivet till KEX uppmanar kommittén att ”föreslå de överväganden som lämpligen bör göras för att fastställa om ett land är en icke-demokrati” och som bör ligga till grund för tillståndsprövningar. Direktivet fastslår även att ”Sverige har anslutit sig till en definition av demokrati som är inriktad på en helhetsbild”, vilket innebär att ”demokrati innefattar en mängd olika väsentliga mänskliga rättigheter.”⁴

Direktiverna refererar även till ”Förändring för frihet - Policy för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter inom svenskt utvecklingssamarbete 2010–2014”. Där uttrycker regeringen att demokrati kan förstås som ”det styrelseskick som bäst säkrar och stärker respekten för de mänskliga rättigheterna”. Vidare uttrycks att ”respekten för medborgerliga och politiska rättigheter tillsammans med rättsstatsprincipen är avgörande för att bygga fungerande demokratier” samt att uppfyllandet av ESK-rättigheter ”kan vara en förutsättning för att kunna åtnjuta vissa av de medborgerliga och politiska rättigheterna.”⁵ Regeringen konstaterar även att kränkningar av kvinnors rättigheter har försvårat arbetet för demokratisk utveckling på många håll och lyfter fram kvinnorrättsorganisationers viktiga roll.⁶ IKFF anser att:

Bestämmelser om demokrativillkor i svensk krigsmateriellagstiftning och dess tillämpning ska vila på en bred definition av demokrati där kvinnors rättigheter är absolut centrala och där kopplingen till ESK-rättigheter görs tydlig.

4. Reflektera Sverige åtaganden och målsättningar om jämställdhet

IKFF arbetar för att realisera kvinnors rätt till deltagande i freds- och säkerhetspolitiska processer. Politiskt deltagande är en demokratisk rättighet och kvinnors deltagande är en absolut förutsättning för att skapa fredliga och stabila samhällen. Sverige har höga och progressiva målsättningar för att främja kvinnors säkerhet och politiska deltagande. Samtliga

⁴ Kommittédirektiv 2012:2012:50: Översyn av exportkontrollen av krigsmateriel

⁵ Förändring för frihet - Policy för demokratisk utveckling och mänskliga rättigheter inom svenskt utvecklingssamarbete 2010–2014 (2010) – Regeringskansliet, s. 8-9.

⁶ Ibid., se t.ex. s. 7 och s. 26.

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

utrikespolitiska områden och insatser ska verka för jämställdhet mellan kvinnor och män och Sveriges nationella handlingsplan för implementering av säkerhetsrådsresolution 1325 om Kvinnor, fred och säkerhet, fastslår att resolutionen ska vara "en integrerad och naturlig del av både det dagliga och det långsiktiga strategiska arbetet för fred och säkerhet". IKFF anser att:

En ny krigsmateriellagstiftning ska reflektera Sveriges kunskap, åtaganden och målsättningar om jämställdhet samt stärka arbetet för att realisera dessa åtaganden och målsättningar.

5. Förbud mot krigsmaterielexport till stater där kvinnors rättigheter kränks

Det finns starka moraliska och säkerhetspolitiska anledningar till att skärpa den svenska krigsmateriellagstiftningen ur ett kvinnorrättsligt perspektiv. IKFF:s sektioner i stater som Colombia, DR Kongo och Nigeria upplever varje dag hur militarism och väpnat våld hotar kvinnors säkerhet och deltagande. Vapen används för att hota och döda kvinnor, och för att underbygga sexualiserat våld i konflikter. Kopplingen mellan vapenspridning och genusbaserat våld reflekteras även i utkastet till avtalstext inför förhandlingskonferensen om Arms Trade Treaty (artikel 4.6).⁷

Tydligast är kopplingen mellan lätta skjutvapen och våld mot kvinnor. Lätta vapen används för att underbygga systematiskt sexualiserat våld i konflikter, till exempel i DR Kongo.⁸ I ett globalt perspektiv är risken för att kvinnor dödas av våld i hemmet tre gånger så stor om det finns ett vapen närvarande. Även annan krigsmateriel kan underbygga och användas för våld mot kvinnor. Ett exempel är Sveriges export av övervakningssystem och pansarvärnsvapen till Saudiarabien, en regim som gått in och stöttat den bahrainiska regeringens våldsamma reaktioner på demonstrationer för mänskliga rättigheter och demokrati i Bahrain. Dåvarande generaldirektören för Inspektionen för strategiska produkter konstaterade i samband med händelserna att Saudiarabien "ersatte bahrainiska styrkor i övervakningssammanhang så att styrkorna kunde agera i de inre oroligheterna".⁹

Statistisk forskning visar att kvinnors säkerhet är den enskilt bästa faktorn för att förutspå graden av fred och säkerhet i en stat. Ökade klyftor mellan kvinnors och mäns status i ett

⁷ The draft of the Arms Trade Treaty, 26 July 2012 (<http://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/att/negotiating-conference/documents/consolidated-text-26July.pdf>).

⁸ Se exempelvis *Guidance for mediators Addressing Conflict-Related Sexual Violence in Ceasefire and Peace Agreements* (2012) - United Nations Department of Political Affairs, s. 35.

⁹ Sveriges Radio: "Svenska vapen kan ha använts i Bahrain", publicerad torsdag 8 mars 2012 (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5005939>).

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

samhälle korrelerar med starkare patriarkala normer som bland annat inkluderar en hög närvaro av våld. Stater med större klyftor mellan kvinnor och män, och där respekten för kvinnors rättigheter är svag, tenderar att uppvisa högre nivåer av inbördes våldsamheter samt våldsamma relationer gentemot andra stater. I stater med mindre klyftor mellan kvinnor och män, och där respekten för kvinnors rättigheter är starkare, är sannolikheten större för att fredsavtal håller.¹⁰

Utifrån en modern säkerhetspolitisk analys bör Sverige därför verka för nedrustning och vapenkontroll istället för att beväpna stater där kvinnor förnekas sina rättigheter. Både människors och staters säkerhet är starkt kopplat till respekt för, och realiserandet av, kvinnors rättigheter. IKFF anser att:

Svensk krigsmateriellagstiftning ska inbegripa ett förbud mot export till stater där det förekommer systematiska kränkningar av kvinnors rättigheter.

*Ansvariga för bedömningar och tillstånd/avslag vid exportansökningar ska ha mycket god kompetens vad gäller folkrätt inklusive kvinnorrättsliga bestämmelser.*¹¹

Genom åren har en rad internationella dokument och riktlinjer utarbetats med syfte att stärka kvinnors rättigheter. I varje bedömning av ansökan om krigsmaterielexport föreslår IKFF att följande beaktas:

- FN:s generalsekreterares årliga rapport över förekomst av konfliktrelaterat sexualiserat våld (i enlighet med paragraf 18 i säkerhetsrådsresolution 1960 (2010)). I det fall att en ansökan mottas om att exportera krigsmateriel till en stat som listats i denna rapport, ska ansökan avslås.
- Data och information som relaterar till staters nationella implementering av FN:s säkerhetsrådsresolution 1325 (2000), inklusive skuggrapporter från det civila samhället.
- Rapporter över situationen för mänskliga rättigheter i de stater som exportansökan avser (statliga rapporter samt skuggrapporter av etablerade civilsamhällesorganisationer), inklusive rapportering om staters efterlevnad av Kvinnokonventionen/International Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW).

¹⁰ *Sex and World Peace* (2012) - Valerie M. Hudson, Bonnie Ballif-Spanvill, Mary Caprioli, och Chad F. Emmett.

¹¹ I SOU *Folkrätt i väpnad konflikt* (2010:72) del 2 konstateras det att Inspektionen för strategiska produkter *inte* ”bedriver någon utbildning i humanitär rätt eller låter personalen regelbundet delta i sådan utbildning”, s. 72 (<http://www.regeringen.se/content/1/c6/15/40/30/5ab68aa0.pdf>).

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

6. Kriterium för ESK-rättigheter och PGU

Konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna slår fast att varje konventionsstat till fullo ska utnyttja sina tillgängliga resurser för att trygga att rättigheterna i konvention realiserar. Krigsmaterielexport till fattiga stater bidrar till att resurser som bör läggas på fattigdomsbekämpning och socioekonomisk utveckling istället läggs på vapen. Detta i sin tur riskerar att bidra till konflikter som en följd av bristande resurser och/eller orättvis resursfördelning. IKFF:s sektioner i utvecklingsländer påtalar ofta att budgetområden som berör kvinnors rättigheter är bland de som nedprioriteras först i relation till militära utgifter. I utkastet till avtalstext inför förhandlingskonferensen om Arms Trade Treaty (artikel 4.6) uppmanas staterna att motverka att vapenöverföringar får negativ inverkan på den mottagande statens utveckling.¹²

Svensk krigsmateriellagstiftning och praxis bör reflektera konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna, Politik för Global Utveckling (PGU), samt EU:s gemensamma ståndpunkt om export av militär teknik och krigsmateriel. Kommitténs direktiv refererar även till dessa bestämmelser och riktlinjer. Kriterium åtta i EU:s gemensamma ståndpunkt ålägger staterna att "beakta huruvida den tilltänkta exporten allvarligt skulle hindra en hållbar utveckling i mottagarlandet." med hänsyn till "mottagarlandets relativa nivå på militära och sociala utgifter." PGU fastslår att all svensk politik ska bidra till att gynna en hållbar och rättvis världsutveckling, vilket implicerar att Sverige inte bör exportera krigsmateriel till stater som mottar svenska biståndsmedel för fattigdomsbekämpning. Nuvarande lagstiftning för svensk krigsmaterielexport saknar tydliga direktiv vad gäller export till stater med höga nivåer av militära utgifter och stora behov av socioekonomiska investeringar, varför IKFF anser att:

Svensk krigsmateriellagstiftning ska inkludera ett tydligt och applicerbart kriterium om förbud mot export som riskerar bidra till att undergräva grundläggande ESK-rättigheter och hållbar utveckling i mottagarlandet.

7. Ökad transparens och stärkta mekanismer för att motverka korruption

Kommittédirektiven till KEX ger kommittén i uppdrag att "utreda möjligheten att öka öppenheten och transparensen inom den svenska exportkontrollen, inklusive

¹² The draft of the Arms Trade Treaty, 26 July 2012
(<http://reachingcriticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/att/negotiating-conference/documents/consolidated-text-26July.pdf>).

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

Exportkontrollrådet". IKFF ser ett mycket stort behov av ökad transparens i den svenska exportkontrollen. Opinionsmätningar och diskussioner som följde av Sverige Radios Ekots avslöjande om samarbetsplanerna mellan Totalförsvarets forskningsinstitut och den saudiska regimen, kom till stor grad att handla om svensk krigsmaterielexport. Debatten visade tydligt på behovet av politiskt ansvarstagande och möjlighet till ansvarsutkrävande för medborgare som i demokratisk ordning vill ta del i diskussionen om svensk krigsmaterielexport.

Det framhålls ofta att Sverige har ett av världens mest transparenta exportkontrollsystem i jämförelse ur ett globalt perspektiv. IKFF håller inte med om att graden av transparens och möjligheten till ansvarsutkrävande är god. I synnerhet i principiella frågor om svensk krigsmaterielexport bör folkvalda politiker ha ett större ansvar i relation till icke-folkvalda representanter på myndigheter. IKFF anser därför att:

KEX bör lägga förslag på hur öppenheten och transparensen kan öka i Sveriges exportkontrollsystem. Globala jämförelser åsidosatt ska det svenska systemet utformas utifrån väl etablerade demokratiska principer om insyn och ansvarsutkrävande.

Utöver bristande transparens, karaktäriseras den globala handeln med krigsmateriel även av en hög risk för korruption. Detta leder till att resurser som borde läggas på exempelvis utvecklingsinvesteringar, istället går förlorade i korrupta affärer. Det kan exempelvis handla om mutor, att korrupta mellanhänder är involverade, och att den mottagande staten brister i lagar och mekanismer för att förebygga korruption. I relation till svenska krigsmaterielaffärer har granskningar av JAS Gripenaffärerna med Tjeckien och Sydafrika riktat ljus på att Sverige inte står immunt mot dessa risker. IKFF anser därför att:

KEX bör föreslå lagstiftning och riktlinjer vid bedömningar av exportansökningar som förebygger korruption genom att risker kan identifieras tidigt. Finns betydande risker för korruption, ska Sverige inte bevilja export av krigsmateriel.

Internationella Kvinnoförbundet
för Fred och Frihet, IKFF

Rekommendationer och synpunkter till
Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)
2013-02-11

8. Sammanfattning av IKFF:s rekommendationer

1. *Svensk krigsmateriellagstiftning ska inte, varken i lag eller i tillämpning, låta industriella intressen utgöra grund för exportbeviljande.*
2. *Svensk lagstiftning och praxis ska ovillkorligt överordna mänskliga rättigheter i relation till försvarsindustriella och arbetsmarknadspolitiska intressen i Sverige och i andra länder.*
3. *Bestämmelser om demokrativillkor i svensk krigsmateriellagstiftning och dess tillämpning ska vila på en bred definition av demokrati där kvinnors rättigheter är absolut centrala och där kopplingen till ESK-rättigheter görs tydlig.*
4. *En ny krigsmateriellagstiftning ska reflektera Sveriges kunskap, åtaganden och målsättningar om jämställdhet samt stärka arbetet för att realisera dessa åtaganden och målsättningar.*
5. *Svensk krigsmateriellagstiftning ska inbegripa ett förbud mot export till stater där det förekommer systematiska kränkningar av kvinnors rättigheter.*
6. *Ansvariga för bedömningar och tillstånd/avslag vid exportansökningar ska ha mycket god kompetens vad gäller folkrätt inklusive kvinnorrättsliga bestämmelser. Analyser vad gäller kvinnors situation i specifika fall och stater ska inbegripa de dokument och rapporter som listas ovan under punkt 5.*
7. *Svensk krigsmateriellagstiftning ska inkludera ett tydligt och applicerbart kriterium om förbud mot export som riskerar bidra till att undergräva grundläggande ESK-rättigheter och hållbar utveckling i mottagarlandet.*
8. *KEX bör lägga förslag på hur öppenheten och transparensen kan öka i Sveriges exportkontrollsystem. Globala jämförelser åsidosatt ska det svenska systemet utformas utifrån väl etablerade demokratiska principer om insyn och ansvarsutkrävande.*
9. *KEX bör föreslå lagstiftning och riktlinjer vid bedömningar av exportansökningar som förbygger korruption genom att risker kan identifieras tidigt. Finns betydande risker för korruption, ska Sverige inte bevilja export av krigsmateriel.*

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF) är den svenska sektionen av den internationella fredsorganisationen Women's International League for Peace and Freedom (WILPF). Organisationen grundades 1915 i Haag och har nu sektioner i 38 länder runt om i världen med internationella huvudkontor i Genève och New York. IKFF/WILPF har konsultativ status i flera FN organ. Vi arbetar för fred, säkerhet och nedrustning - alltid med fokus på kvinnors aktörsskap!

Sida 8 av 8

IKFF
Norrullsgatan 45

www.ikff.se
113 45 Stockholm

info@ikff.se
08-7029810

Till Krigsmaterielexportöversynskommittén, KEX

Översyn av exportkontrollen av krigsmateriel, UD 2012:01

Sammanfattning av synpunkter inlämnade av Kristna Fredsrörelsen

1. Demokratifokus och praxisutveckling: Vi välkomnar tillägg av demokratikriterium i diskussionen om ramarna kring den framtida svenska krigsmaterielexporten. Trots det uppfattar vi det som kommissionens viktigaste uppgift att se till att kartlägga hur senaste årens praxis kan ha lett till en ökande export till länder där allvarliga brott mot mänskliga rättigheter är väldokumenterade, och detta under den nuvarande lagstiftning som redan innehåller redan starka formuleringar kring mänskliga rättigheter. Vi hoppas att en kartläggning av möjligheterna till att utöka ramarna för exportsbeslut med demokratiformuleringen inte leder till en utdragen teoretisk övning om vad som utgör tillräckligt med demokratinivå.
2. Global säkerhet och helhetsbedömning: Skydd av handelsvägar, bekämpning av piratverksamhet osv. har tidigare nämnts som motivering till varför tillstånd till utförelse har beviljats till ett land som Saudiarabien, trots uppenbara oförenligheter med gällande lagstiftning vad gäller mänskliga rättigheter. Vi har kunnat konstatera att kommissionens uppdrag bland annat innebär att "utreda konsekvenserna om exportkontrollen avseende krigsmateriel skärps gentemot icke-demokratiska stater, t.ex. påverkan på bilaterala relationer" (sida 2 i kommittédirektivet). Saudiarabien är största exportland i MENA regionen för Svensk handel generellt sett, och är därför onekligen stark närvarande i "Sveriges bredare bilaterala relationer". Vi erkänner att handel är viktigt, men vi anser att krigsmateriel inte är vilken produkt som helst och därför bör därför hållas åtskild i en analys med fokus på mänskliga rättigheter och demokrati. Detta anser vi helt i enighet med Sveriges Politik för Global Utveckling (PGU). Vår synpunkt är att en helhetsbedömning aldrig bör kunna förvandlas till en motivering som röjer undan hänsynstagande till mänskliga rättigheter i enskilda exportbeslut. Vad gäller globala säkerhetsutmaningar som piratverksamhet och Sveriges eventuella roll i att bemöta dem anser vi att dessa befinner sig på en annan analysnivå än enskilda krigsmaterielleveranser. Vi skulle därför välkomna ett resonemang som betonar vikten av en satsning på andra befintliga plattformar och mekanismer som till exempel finns inom FN systemet eller EEAS när det gäller globala säkerhetsutmaningar.
3. Materialspezifitet: Kommittédirektivet påpekar (sida 3) skillnaden i formuleringen kring mänskliga rättigheter i EU Common Position som är materialspecifikt ("just den militära teknik") gentemot den mer generella och icke-materialspecifika formuleringen i svensk lagstiftning ("utförelse av krigsmateriel bör inte ske till länder där..."). Vi anser att det är viktigt att kommissionen bevakar att samspelet mellan dessa två bedömningsnivåer inte kan leda till en grå zon som tillåter att anpassa hänsyn till mänskliga rättigheter efter andra hänsynstaganden. Vi anser att den icke-materialspecifika bedömningen är en av styrkorna i svenskt regelverk som har sin egen förutsättningslösa logik: varje godkännande av krigsmaterielexport tjänar till att upprätthålla och förstärka en sektor i mottagarlandet, och

---

Kristna Fredsrörelsen

Box 140 38, 167 14 Bromma | Besöksadress: Gustavslundsvägen 18 | Alviks torg, t-bana Alvik
Tel: 08 453 68 40 | info@krf.se | www.krf.se | bg: 900-03 16, orgnr: 826000-8696

därtill relaterade institutioner. I dessa länder utgör denna sektor en väsentlig del av ett systematiskt och strukturellt hot mot medborgerliga friheter och rättigheter, oavsett vilken typ av material det handlar om. Vi vill utmana kommissionen att visa hur vikten av det icke-materialspecifika synsättet kommer att upprätthållas i sin utredning.

4. Näringspolitiska hänsyn: . Vi beklagar att kommitténs roll innebär även att "utreda hur stor påverkan införande av skärpt exportkontroll gentemot icke-demokratier kan väntas ha på svenska exporten" (sida 7) : vi anser att denna eventuella påverkan bör hållas åtskild från en analys av problematiska aspekter av krigsmaterielexport till icke-demokratier. Näringspolitiska hänsyn hänger ihop med en rad andra icke-relaterade faktorer: som till exempel industrisektoriella samarbeten på EU marknaden, den svenska marknaden som är också lika mycket utformad av faktorer som den utökade satsningen på JAS uppgraderingen. Vi vill gärna se ett resonemang som inte blandar ihop dessa två analysnivåer för att utforma ett framtida ramverk kring exportbeslut.
5. Exportkontroll: Vi konstaterar att direktivet betonar exportkontroll i sitt språkbruk, medan själva exportbeviljande inte är lika närvarande. Vi ser gärna att kommissionens uppdrag även lägger tillräckligt mycket vikt på en principiell diskussion om förutsättningarna som leder till själva exportbeslutet till ett visst mottagarland.
I samband med detta vill vi också betona relevansen av en grundläggande analys kring själva kontrollprocessen efter en beviljat export, som förslagsvis kan innebära ett resonemang kring följande frågor: hur rimligt är det att samma instans som godkänner export (och därmed redan har gjort ett ställningstagande att helhetsbedömningen är uppfyllda enligt alla kriterier) också är de som samordnar och granskar hur en bra kontrollprocess ska skötas i varje steg? Finns det vissa steg, nivåer, eller fler aktörer som kan inkluderas i kontrollprocessen, som ökar utrymme för kvalitetsgranskning av själva processen? Och mer specifikt: om man godkänner export till politiska diktaturer där frihet och transparens är den största bristvara, hur kan en kontrollprocess kvalitetssäkras om det ska utformas och uppföljas av en myndighet i Sverige?
6. Öppenhet och transparens: Öppenhet och insyn i exportbeslut har hittills varit begränsat till EKR:s roll, vilka i sin tur haft väldigt begränsat handlingsutrymme att dela med sig information för granskning av allmänheten eller beslutsfattare som inte är ledamöter i EKR. Vi vill gärna uppmana kommissionen att öppna en analys av vilka olika nivåer av insyn/sekretess kan finnas utan att göra orimliga kompromisser vad gäller säkerhets känsliga detaljer. Vi anser att det bör kunna finnas formuleringar till varför visst tillstånd eller undantag har beviljats som bör kunna analyseras utan alla detaljer som t.ex. volymer och vilken typen av vapensystem det handlar om.

Sofia Walan
Generalsekreterare Kristna Fredsrörelsen
Telefon: + 46-8-453 68 47
sofia.walan@krf.se

Kristna Fredsrörelsen

Box 140 38, 167 14 Bromma | Besöksadress: Gustavslundsvägen 18 | Alviks torg, t-bana Alvik
Tel: 08 453 68 40 | info@krf.se | www.krf.se | bg: 900-03 16, orgnr: 826000-8696

Vår referens
Internationella Programmet
Tematiskt stöd
Jesper Wiklund

Datum
2013-02-08

Rädda Barnen

Ang. demokratikriterium för svensk vapenexport.

Inför hearing i Riksdagen 11/2

Rädda Barnen bygger sitt arbete på Barnkonventionen och dess fakultativa protokoll. I dem finns det inga direkta referenser till vapenexport men flera klausuler som bör tas i beaktande när krigsmateriel går på export. Inte minst gäller det konventionens första fakultativa protokoll om barn i väpnade konflikter. Nämnas bör till exempel att Sverige redan 2010 i MR-rådets ”Universal Periodic Review” uppmanades av Mexiko att vidta åtgärder för att förhindra export till länder som använder sig av barnsoldater. En kommentar som Sverige accepterade. Ändå återfinns länder som inte ratificerats Barnkonventionens första fakultativa protokoll bland de största mottagarna av svenskt krigsmateriel.

Transparens och ansvarsutkrävande

Den svenska krigsmaterielexportpolitiken omgärdas idag av en hög grad av sekretess. Det har skapat ett demokratiskt underskott där det är mycket svårt att som medborgare få insyn i och utkräva ansvar för den politik som förs. Dagens lösning med ett slutet exportkontrollråd har stora brister. En större öppenhet behövs som möjliggör politiskt ansvarsutkrävande i varje enskilt fall. När riksdagen och regeringen involveras måste regeringens och partiernas ställningstaganden göras offentliga. Transparens och ansvarsutkrävande drivs som en central fråga i utvecklingsarbetet av svenska regeringen så väl som av svenska enskilda organisationer. Det är då också viktigt att vi gör vår hemläxa.

Samstämmighet

Liksom allt arbete är det viktigt att även krigsmaterielexporten bidrar till den svenska regeringens övergripande mål i utrikespolitiken. Vi vill här lyfta Politik för Global Utveckling (PGU) och de två perspektiv som lyfts där: rättighets- och fattigdomsperspektiven. Riksdagen betonade i samband med att PGU antogs att dessa perspektiv även måste omfatta krigsmaterielexporten. I grunden handlar det om att krigsmaterielexporten inte får tillåtas undergräva det arbete som Sverige gör kring demokrati, hållbar utveckling och mänskliga rättigheter inom andra politikområden.

Ej materialspecifika bedömningar

Handel med krigsmateriel mellan stater brukar beskrivas som den högsta formen av erkännande. Mycket riktigt så har de svenska riktlinjerna i första hand sett till situationen kring mänskliga rättigheter i mottagarlandet över lag – inte till huruvida den svenska krigsmaterielen riskerar att användas i övergrepp eller inte. I den politiska debatten förekommer dock ofta glidningar mot ett allt mer materialspecifikt synsätt där man menar att det är typen av materiel som är avgörande, inte situationen i landet. Detta menar vi riskerar att

undergräva respekten för barns rättigheter – det är att kränkningarna förekommer som är huvudsaken, inte huruvida vapnen kommer från Sverige eller inte.

Rättigheter i centrum

Vi menar att barns rättigheter, precis övriga som mänskliga rättigheter, måste stå i centrum för svensk utrikespolitik. I krig är 50 % av den drabbade befolkningen barn och i krig är barn särskilt utsatta. Förutom att förlora livet eller skadas, riskerar barnen också att bland mycket annat utsättas för sexuellt utnyttjande, våld och människohandel. Många tvingas bli barnsoldater. Sverige har i åtskilliga internationella lagar, deklarationer och resolutioner¹ förbundigt sig att ha barns bästa i åtanke och har framförallt de senare åren profilerat sig som en drivande och stark internationell aktör för barns rätt till trygghet och skydd mot våld, övergrepp, vanvård och utnyttjande. I krig totalförstörs omedelbart insatser som svenska och andra givare ger för hållbar utveckling. De nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport slår fast att respekten för mänskliga rättigheter ska vara ett *centralt villkor* när beslut tas om export av krigsmateriel.

I praktiken beviljas dock export ofta och i stora volymer till länder som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter. Svensk krigsmaterielexport till dessa länder kan uppfattas som en tyst sanktionering av övergreppen och underminerar vår trovärdighet som internationell aktör när det gäller mänskliga och humanitära rättigheter.

I avvägningen av de faktorer som idag påverkar bedömningarna måste respekten för mänskliga rättigheter ges högsta prioritet, inklusive respekten för kvinnors rättigheter, fackliga rättigheter och, inte minst, barns rättigheter, samt hänsyn till internationell humanitär rätt.

RÄDDA BARNEN Internationella Programmet

---

¹ Till exempel Genèvekonventionerna med tilläggsprotokoll, Barnkonventionen med fakultativt protokoll angående barns inblandning i väpnad konflikt, resolution 1612 om barnsoldater, resolution 1882 om barn i väpnade konflikter, deklaration 3318 om kvinnors och barns skydd i katastrofer och krig.

DOKUMENT			SIDA
Svenska kyrkans synpunkter till KEX, hearing i Riksdagen 11 feb			1(6)
UPPRÄTTAT AV	DATUM	DOKUMENTBETECKNING	VERSION
Ärkebiskopen och Internationella avdelningen	2013-02-11	Äb 2013/23	

Svenska kyrkans synpunkter till Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX), hearing i Riksdagen 11 feb 2013, 13.00-13.30.

Innehåll

Synpunkterna i detta dokument baseras innehållsmässigt på de positioner som Svenska kyrkan genom åren intagit i relation till krigsmaterielexport, konfliktförebyggande och fredsbyggande¹. Dokumentet sammanfattar Svenska kyrkans synpunkter till kommitténs uppdrag som är att *lämna förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater* (kommittédirektiv 2012:50) och presenterar det underlag som lämnades muntligt vid hearingen i Riksdagen den 11 februari 2013.

Synpunkterna fokuserar på hur exportkontrollen kan skärpas gentemot icke-demokratiska stater och går inte in djupare i diskussioner om specifika utrikes- och säkerhetspolitiska överväganden som en exportkontrollprocess också kan behöva ta hänsyn till. Om mer generella synpunkter på utvecklingen av svensk utrikes-, utvecklings-, försvars- och säkerhetspolitik önskas av kommittén så kan detta skickas in separat på begäran.

Dokumentet inleds med Svenska kyrkans huvudbudskap, följs av specifik input utifrån kommittédirektivet och avslutas med en sammanställning av synpunkter på utredningen som utarbetats tillsammans med ett antal organisationer i det civila samhället.

Ärkebiskopens presentation av huvudbudskapet

Från Svenska kyrkans sida välkomnar vi och har väntat på Krigsmaterielexportkommittén. Varje samhälle behöver, för att inte spricka upp, kunna ha förtroende för den egna politikens konsistens. Högstämda principer utan verklighet är förödande. Problemet med hästköttet i Findus' lasagne är nog inte hästköttet utan lögnen.

Svenska kyrkan är ingen pacifistisk organisation även om vi har pacifistiska medlemmar. Svenska kyrkan är ingen officersorganisation även om vi har officerare som medlemmar. Svenska kyrkan hör inte till försvaret även om vi avlönar många fältpräster. Eftersom Svenska kyrkan har mer än sex och

¹ Bland Kyrkostyrelsens yttranden finns följande: Yttrande över Slutbetänkande av Folkrådetskommittén, Folkrådet i väpnad konflikt (SOU 2010:72), Dnr 2001/67, Uppsala 5 maj 2011; Yttrande över betänkandet Genomförande av direktiv om överförande av krigsmateriel inom EU m.m. (Ds 2010:29), Ks 2010/0706, Uppsala 7 oktober 2010; Yttrande över betänkandet av Krigsmaterielutredningen (KRUT) – Reformat regelverk för handel med försvarsmateriel (SOU 2005:9), Dnr KS 2005:258, Uppsala 1 juni 2005. Yttrande över betänkandet Sveriges tillträde till konventionen om klusterammunition (Ds 2010:46), Ks 2001:90, Uppsala 24 mars 2011.

en halv miljoner medlemmar så har vi en nästan lika brokig medlemsskara som staten har medborgarskara. Vår uppfattning är att beslut som berör landet naturligtvis ska fattas av landets gemensamma organ. Det är det politiska beslutsfattandet som möjliggör demokratin. Däremot har Svenska kyrkan uppgiften att påminna oss alla om grundvärden. Många av värdena har nästan alla på känn men ändå blir det inte av för oss att släppa in dem.

Så många hade målat dina bilder men det var bortom bilderna du kom. Vi trodde du var användbar, till salu, vi skrev ditt namn på våra stridsbanér. Vi byggde katedraler högt mot himlen men du gick hela tiden längre ner.

Så står det i en psalm av Ylva Eggehorn. Fastän kyrkan i vårt och många andra länder var den kraft som möjliggjorde och byggde upp nationens förvaltning och i vårt fall även det lokala självstyret – och därmed blev en nationens och nationalismens kraft, så är ju Jesus mer motvalls än så. Religioner blir ofta långsiktiga, särskilt när de har lång historia, och ser bortom innevarande generationers förstahandsval. Svenska kyrkan påminner om att säkerhet inte byggs av murar och avskräckning utan av förtroende och sökande efter gemensamma värden. En världsreligion, som den kristna, finns i alla världsdelar. Tyngdpunkten för kristenheten har redan flyttat från nordväst, alltså Nordamerika och Europa, till Asien, Afrika och Latinamerika. Vi har alltså nära till ögonvittnesskildringarna. Våra medkristna tillhör dem som allra mest utsätts för det laglösa våldet och alla vapen spridda i andra och tredje led. Det är en smärtsam situation när kyrkomedlemmar i Sydafrika och Pakistan undrar över varför Sverige, med sina höga MR-ambitioner, säljer och system som de fattigaste bara får bekymmer av.

Alla människor påstås ha samma människovärde som vi, men verkligheten talar ett annat språk. Sådant ska en kristen kyrka påminna om, även om våra medlemmar har ungefär samma fördelning av politiska uppfattningar som fallet är i Sveriges riksdag.

Svenska kyrkan gillar naturvetenskap, fri forskning, teknisk utveckling. Det fanns en tid då krigsmaterielindustrin var i teknikfronten och antagligen stimulerade landets teknikutveckling och därmed ekonomiska utveckling. Det ser inte ut så längre. Krigsmaterielindustrin tillämpar högteknologi men den är knappast den som driver den. Låt oss tona ner det chauvinistiska argumentet.

Utifrån denna grund förespråkar Svenska kyrkan, som evangelisk-luthersk kyrka i Sverige, med både nationell förankring och som del av en världsvid gemenskap, en mycket restriktiv hållning till både nationell och global handel med krigsmateriel. Det innebär att vi ser behov både av striktare lagstiftning för tillståndsgivningsprocessen för svensk krigsmaterielexporten av och striktare tillämpning och uppföljning av lagstiftningen.

- 1) Vi välkomnar därför kommitténs uppdrag som vi ser innebär en viktig möjlighet för att stärka demokrati och mänskliga rättigheter i svensk krigsmaterielexportpolitik, där vi ser behov av
  - a. större demokratiskt ansvar och öppenhet i processen då tillstånd ges (dvs undantag till den rådande förbudslagstiftningen)
  - b. att MR-kriterierna tas på allvar som ett avgörande villkor för svenskt exportsamarbete och att det demokratikriterium som ska utredas stärker respekten för mänskliga rättigheter så att framtida export till stater som kränker mänskliga rättigheter omöjliggörs.
- 2) Vi uppmanar kommittén att noggrant studera orsakerna till att nuvarande tillståndspraxis utvecklats i Sverige (ISP och EKR) som innebär att Sverige har exportsamarbete med många icke-demokratiska stater och stater som kränker mänskliga fri- och rättigheter, trots att lagstiftningen på pappret är restriktiv. Vilka misstag har skett? Vilka bedömningsgrunder måste skärpas? Hur ska demokratin stärkas i processen?
- 3) Svenska kyrkan anser att Sveriges nationella krigsmaterielexport måste ses i ljuset av den mycket tydliga Politik för Global Utveckling (PGU) som Sveriges riksdag fastställt, och som också bör vara styrande för krigsmaterielexporten. Sverige har både ett globalt ansvar och en global politisk

roll att låta ”De fattigas perspektiv och rättighetsperspektivet genomsyra all svensk politik (PGU)”. Den tyngdpunktsförskjutning som skett de senaste åren mot ett expansivt näringspolitiskt krigsmaterielfrämjande är olycklig, bl.a genom inrättandet 2010 av Försvarsmaterielexportmyndigheten, EXM. Utifrån denna helhetssyn anser Svenska kyrkan att följande aspekter bör beaktas i tillståndsprövningen:

- a. **samstämmig politik** – ”Hur kan krigsmaterielexport få vara viktigare än mänskliga rättigheter? Svenska kyrkan vill att Sveriges politik som helhet ska bidra till mänskliga rättigheter och utvecklingsmöjligheter. Inte att den ska ha motstridiga mål för olika politikområden.”
  - b. **försiktighetsprincip** – som sätter människors rätt till skydd i fokus. Att skydda liv måste vara överordnat ekonomiska och politiska intressen. Försvarsindustrins exportintressen får inte ges företräde framför humanitära, demokratiska, människorättsliga och utvecklingsmässiga bedömningskriterier i tillståndsprövningen.
  - c. **demokratikriterium** – Det är här centralt att utgå från ett demokratibegrepp som alltid innefattar konstitutionell demokrati och respekt för civila och politiska rättigheter, men även ser till uppfyllandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, liksom demokratisk kultur.
  - d. **hållbar utveckling** - I enlighet med EU:s gemensamma ståndpunkt bör en analys av krigsmaterielexportens eventuella negativa inverkan på en hållbar utveckling i mottagarlandet få en framträdande roll i tillståndsprövningen.
  - e. **gedigen analys** – av mottagarlandet och dess regionala kontext behövs i tillståndsprövningen utifrån konfliktanalys, genusanalys och rättighetsanalys
- 4) Ökad transparens och insyn angående beslut kring svensk krigsmaterielexport behövs. Här finns idag ett stort demokratiskt underskott som den parlamentariska utredningen måste åtgärda för att återupprätta förtroendet för den svenska krigsmaterielexportpolitiken. Här är det positivt att kommittén ska undersöka vilka lösningar som finns i andra länder, det viktiga är att transparensen ökar. Dessutom behövs oberoende kontroll och uppföljning av ingångna avtal och kommittén bör överväga att skilja denna uppgift från ISP.

Vi ser positivt på kommitténs direktiv och kommenterar dem ytterligare i skriftlig form. Dock innebär direktivet om ekonomiska konsekvenser för exporten (se ”k” nedan) en sammanblandning av principer och försäljning som knappast gagnar kommittéarbetet.

Jag avslutar gärna med några ytterligare rader ur Ylva Eggehorn's psalm, som för övrigt Benny Andersson skrivit melodin till. Psalm 717:

Du är ett barn som ligger på ett jordgolv, du fryser om vi inte griper in. Du rör vid kroppar, hatar orättvisor. Du kommer som en flykting över bergen. Du följer oss dit ingen annan når.

Du är den sång om livet som jag glömde, den sanning jag förrådde, dag för dag. Jag svek mig själv; den spegel som jag glömde bär dina bråddjup, dina anletsdrag.

Specifik input utifrån direktivet till utredningskommittén (Dir 2012:50)

Direktivet inleds med följande:

En parlamentarisk kommitté ska tillkallas för att utreda den framtida svenska exportkontrollen av krigsmateriel och ramarna kring den. Det huvudsakliga syftet med utredningen är att lämna förslag till ny krigsmaterielagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

Kommittén ska särskilt:

- a. *utreda den framtida svenska exportkontrollen av krigsmateriel och ramarna kring den. Det huvudsakliga syftet med utredningen är att lämna förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater,*
- ➔ Svenska kyrkan välkomnar uppdraget (se p. 1 ovan)
- b. *föreslå de överväganden som lämpligen bör göras för att fastställa om ett land är en icke-demokrati och som bör ligga till grund för den tillståndsprövning som görs när det gäller utförelse av krigsmateriel ur Sverige samt analysera hur dessa överväganden kan genomföras i den svenska exportkontrollen av krigsmateriel,*
- ➔ Svenska kyrkan anser att det är centralt att utgå från ett demokratibegrepp som alltid innefattar konstitutionell demokrati och respekt för civila och politiska rättigheter, men även ser till uppfyllandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, liksom demokratisk kultur.
- c. *utreda på vilket sätt en skärpning ska göras av exportkontrollen av krigsmateriel, gentemot icke-demokratier. Kommittén ska därvid lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som behövs för en sådan skärpning,*
- ➔ Svenska kyrkans anser att oavsett om kommittén kommer fram till om en skärpning av lagstiftningen är nödvändig eller inte, så är det av högsta vikt att tillämpning, analys, uppföljning, kontroll och transparens skärps så att de uppenbara brister som finns för närvarande åtgärdas. Det är dags att lära sig av de misstag som gjorts och se till att de inte upprepas.
- d. *pröva vad som i framtiden bör betraktas som följdleveranser och vilka regler som bör gälla för dessa, mot bakgrund av utredningens övergripande syfte. Konsekvenserna ska analyseras. De förändringar som kommittén föreslår ska inte få retroaktiv verkan. Nuvarande regelverk och praxis måste alltså tillämpas på följdleveranser avseende export som godkänts innan ny lagstiftning trätt i kraft.*
- ➔ Svenska kyrkan anser att frågan om följdleveranser i grunden är en fråga om ett moraliskt och politiskt beslut, inte endast ett juridiskt eller näringspolitiskt. Om omständigheter i mottagarlandet förändras på ett sätt så att de kriterier på vilkas grunder ett tillstånd gavs inte längre uppfylls måste Sverige av moraliska och politiska skäl säga upp dylika avtal. Det är därför av största vikt att avtal med nödvändiga uppsägningsklausuler införs. Vi anser att även ingångna avtal och följdleveranser måste kunna omprövas av den kommande lagstiftningen.
- e. *undersöka och kartlägga andra samarbetsländers – såsom de nordiska länderna, Nederländerna, Tyskland, Storbritannien och USA – exportkontrollsystem och då särskilt deras exportkontroll av krigsmateriel gentemot icke-demokratiska länder,*
- ➔ Svenska kyrkan anser att det i detta direktiv är särskilt angeläget att se hur transparens och demokratisk insyn i processen kan öka.
- f. *utreda konsekvenserna om exportkontrollen avseende krigsmateriel skärps gentemot icke-demokratiska stater, t.ex. påverkan på Sveriges bredare bilaterala relationer.*
- ➔ Svenska kyrkan välkomnar att en gedigen analys görs. Däremot ska inte export kunna motiveras av utifrån ”påverkan på Sveriges bredare bilaterala relationer” om den går emot kriterier om demokrati, fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling (se ovan p.3).

Vidare ska kommittén bl.a.

- g. *analysera och bedöma om krigsmateriellagstiftningen ska förändras i klarläggande syfte. Om kommittén bedömer att krigsmateriellagstiftningen bör förändras i klarläggande syfte ska kommittén lämna förslag till de författningsändringar som anses nödvändiga,*
- Inga kommentarer
- h. *utreda lämpligheten av att införa administrativa sanktionsavgifter i krigsmateriellagstiftningen och i lagstiftningen om kontroll av produkter med dubbla användningsområden samt lämna förslag till de författningsändringar som anses nödvändiga,*
- Inga kommentarer
- i. *utreda möjligheten att öka öppenheten och transparensen inom den svenska exportkontrollen, inklusive Exportkontrollrådet,*
- Se punkt 4 ovan.
- j. *redovisa hur den gemensamma ståndpunkten, de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport och Sveriges politik för global utveckling omvandlats i praxis och om denna förändrats över tid.*
- Se punkt 2 och 3 ovan.
- k. *utreda hur stor påverkan ett införande av en skärpt exportkontroll gentemot icke-demokratier kan väntas ha på den svenska exporten av krigsmateriel och tekniskt bistånd i jämförelse med nuvarande exportkontrollordning samt vilka ekonomiska konsekvenser förslaget har, dels för industrin, dels för ekonomin i stort.*
- Svenska kyrkan anser att det är olyckligt att denna fråga är en del av utredningens mandat, eftersom man genom att ta in ekonomiska och näringspolitiska hänsyn riskerar att leda fokus bort från de nödvändiga politiska åtgärder som krävs för att täppa till de luckor i dagens praxis som tillåter fortsatt, och ökande export, till icke-demokratier och stater som kränker mänskliga rättigheter.

Rekommendationer till utredningen om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel. Inför hearing om svensk krigsmaterielexport, Riksdagen 11-12/2 2012 (Svenska Freds, Diakonia, Kristna freds, Amnesty, IKFF, Svenska kyrkans internationella arbete)

Totalförbud för krigsmaterielexport till icke-demokratier – utan undantag

Trots att demokratifrämjande är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik säljer Sverige krigsmateriel till en rad diktaturer, det vill säga länder som har stora brister vad gäller respekten för mänskliga rättigheter. Sverige kommer aldrig att vara en trovärdig kraft för demokrati om vi fortsätter exportera krigsmateriel till icke-demokratier. Ett totalförbud för krigsmaterielexport till länder som inte uppfyller de mest grundläggande politiska och medborgerliga rättigheterna, såsom fria och oberoende val, fri media och ett oberoende rättsystem, måste införas. Förbudet måste gälla även följdleveranser.

Ingen krigsmaterielexport till MR-kränkare – inte heller följdleveranser

Demokrati och mänskliga rättigheter hänger nära samman. I de nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport står att respekten för mänskliga rättigheter ska vara ett *centralt villkor* när beslut ska tas om export av krigsmateriel ska tillåtas. Trots det beviljas gång på gång export av

krigsmateriel till länder där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker. De nuvarande riktlinjerna är otillräckliga för att förhindra att svenskt krigsmateriel bidrar till att kränka mänskliga rättigheter. I avvägningen av de faktorer som idag påverkar bedömningarna måste respekten för mänskliga rättigheter ges högsta prioritet, inklusive respekten för kvinnors rättigheter, fackliga rättigheter och barns rättigheter, samt hänsyn till den internationella humanitära rätten. Först då kan man få stopp på exporten till länder som skulle kunna klassas som demokratiska. Detta gäller både nya avtal och följdleveranser.

För att kunna uppnå målen i svensk utrikespolitik krävs ett regelverk som i praktiken inte tillåter krigsmaterielexport till länder i väpnad konflikt eller där risken för väpnad konflikt är stor eller till länder där det finns risk att vapnen kan användas för att kränka de mänskliga rättigheterna. Vid varje fall måste prövningen göras offentlig och undantag motiveras. Om situationen i landet kraftigt försämras efter godkänt exporttillstånd bör det i avtal anges att Sveriges åtaganden om följdleveranser och service upphör.

Näringspolitiska hänsyn: aldrig före respekten för demokrati och mänskliga rättigheter

I utredningens direktiv står det att en utredning ska göras av vilka ekonomiska konsekvenser förslaget att skärpa exporten till icke-demokratier kan få, ”dels för industrin, dels för ekonomin i stort”. Näringslivspolitiska intressen får aldrig motivera export som går emot kriterier om demokrati, fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.

Ökad insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande – minska demokratiunderskottet.

Den svenska krigsmaterielexportpolitiken omgärdas idag av en hög grad av sekretess. Det har skapat ett demokratiskt underskott där det är mycket svårt att som medborgare få insyn i och utkräva ansvar för den politik som förs. Dagens lösning med ett slutet exportkontrollråd har stora brister.

En större öppenhet behövs som möjliggör politiskt ansvarsutkrävande i varje enskilt fall. När riksdagen och regeringen involveras måste regeringens och partiernas ställningstaganden göras offentliga.

PGU bör styra krigsmaterielexporten

Utredningen har som uppdrag att redovisa hur Sveriges politik för global utveckling (PGU) omvandlats i praxis och om denna förändrats över tid. I det sammanhanget vill vi understryka PGU:s två perspektiv – rättighets- och fattigdomsperspektiven. Riksdagen betonade i ett tillkännagivande i samband med att PGU antogs att dessa perspektiv även måste omfatta krigsmaterielexporten. Rättighets- och fattigdomsperspektiven måste därmed operationaliseras i bedömningarna.

Till Krigsmaterielexportöversynskommittén, KEX Översyn av exportkontrollen av krigsmateriel, UD 2012:01 SKRs inlägg

---

Jag heter Björn Cedersjö och är direktor för kyrka-samhälle frågor inom Sveriges kristna råd. SKR samlar 25 medlemskyrkor på nationell nivå (frikyrkor, SvK, RKK och ortodoxa kyrkor) i stort sett hela den svenska kristenheten. Ni kommer att möta en av våra medlemskyrkor senare idag (Svenska kyrkan).

Jag deltar idag mest för att stryka under att dessa frågor är viktiga för oss i kyrkorna. I vår kallelse ligger att respektera och skydda människors liv och då är fredsarbete i alla dess former ofrånkomligt.

(inlägg av Kristna fredsrorelsen)

Från kyrkorna är vi också gemensamt angelägna om öppenhet och transparens. Vi är bekymrade över den praxis som utvecklats under senare år med ökad export av krigsmaterial och undrar hur det blivit så. Vi menar också, likt KrF, att ni behöver visa hur Sveriges politik för global utveckling (PGU) med kriterier för MR kan vara en tydlig ledstjärna i vår praxis. Jag ska inte ta tid att säga mer utan bara betona att vi från kyrkorna vill stryka under ert viktiga uppdrag: att ta fram underlag för goda analyser och stärka respekten för demokrati och MR.

Historiskt finns det olika synsätt mellan och inom kyrkorna i frågor om hur fred främjas. Vi har dock tidigare, senast 2010, skrivit gemensamma remissvar när det gäller export av krigsmaterial (Ds 2010:29).

Vi hoppas nu att ni kommer att göra ett riktigt gott jobb!
Tack för att ni bjöd in oss på detta sätt.

Med vänlig hälsning
Björn Cedersjö
Direktor ekumenisk diakoni/kyrka-samhälle

TCOs ståndpunkter på hearing om svensk krigsmaterielexport 11/2 2013

1. Både de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport, och den gemensamma ståndpunkt som utformats i ”Rådets gemensamma ståndpunkt 2008/944/GUSP av den 8 december 2008” om fastställande av gemensamma regler för kontrollen av export av militär teknik och krigsmateriel anger att utförelse av krigsmateriel inte bör ske till länder där allvarliga kränkningar (i de svenska riktlinjerna: ”omfattande och grova kränkningar”) förekommer. Den gemensamma ståndpunkten innehåller också en formulering som innebär att exporttillstånd inte ska beviljas om det finns en uppenbar risk att just den militära teknik eller den krigsmateriel 4 som ska exporteras kan komma att användas för internt förtryck. I regeringens skrivelse Sveriges politik för global utveckling (Skr. 2007/08:89) pekar man också på att den svenska krigsmaterieexporten ska ske på ett sätt som inte motverkar en rättvis och hållbar global utveckling.

TCOs uppfattning är att gällande regelverk ska följas. Det innebär också att det måste finnas tillräckliga system för att följa och kontrollera detta.

Det är också viktigt att det finns en sådan öppenhet att det blir möjligt att föra en diskussion i samhället om hur regelverket tillämpas i verkligheten. Det måste finnas möjligheter för medborgarna att få insyn i och utkräva ansvar för den politik som förs, liksom för hur beslutad politik fungerar i verkligheten.

2. Det finns ett starkt samband mellan brist på demokrati och kränkningar av fackliga och andra mänskliga rättigheter. TCO är en organisation som värnar mänskliga rättigheter som grundläggande för den fackliga verksamheten och som arbetar för att upprätthålla respekten för fackliga rättigheter - de fackliga rättigheterna är ju en del av de mänskliga rättigheterna.
3. TCO tycker därför att det är positivt att det tillsatts en utredning med syftet att ”att lämna förslag till ny krigsmateriellagstiftning i syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater. ”Den uppgift som ålagts utredningen, att ”föreslå de överväganden som lämpligen bör göras för att fastställa om ett land är en icke-demokrati ” blir en naturlig följd av detta. En av de källor som regeringen kan använda sig av i det arbetet är hur ILO bedömer att länder respekterar kärnkonventionerna samt den genomgång som den Internationella fackliga samorganisationen gör varje år.
4. I flera diktaturer – som Kina, Nordkorea och Saudiarabien – är facklig verksamhet förbjuden eller kraftigt inskränkt. Särskilt viktigt i detta sammanhang är Kina som är en mycket stor ekonomi och en av Sveriges största handelspartner. I Kina är endast den statligt kontrollerade arbetstagarorganisationen ACFTU tillåten och försök att bilda fria fackliga organisationer motarbetas.
5. TCO har inte någon generell linje angående huruvida det är lämpligt att svenska företag i allmänhet bedriver handel med diktatorländer. Det är i det sammanhanget viktigt hur det internationella samfundet agerar. När kränkningarna av mänskliga rättigheter är särskilt grova som i Sydafrika under apartheidtiden, finns särskilt starka skäl för att också Sverige tillsammans med andra länder bör överväga sanktioner. En annan mycket viktig faktor är vad oppositionella demokratiförespråkare och/eller MR-organisationer i en diktatur anser. Är en sådan opposition till övervägande del förespråkare av sanktioner, då är det ett skäl för omvärlden att införa sanktioner.

Specifika analyser av effekterna av bojkotter och sanktioner måste alltid göras utifrån varje enskilt fall. Särskilt viktigt är att utföra sådana analyser av de diktaturländer med vilka Sverige har en relativt omfattande handel, eller när det gäller exempelvis krigsmaterielexport.

Respekten för mänskliga rättigheter (inklusive respekten för kvinnors rättigheter, fackliga rättigheter och barns rättigheter), internationella konventioner samt den internationella humanitära rätten bör ha högsta prioritet. När man tecknar avtal bör det också göras på ett sätt som gör att träffade avtal kan omprövas och eventuellt rivs upp, om situationen i ett land förändrats i hög grad.

6. Det är också bra att utredningen, som en grund för sitt arbete ska undersöka hur ”den gemensamma ståndpunkten, de svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport och Sveriges politik för global utveckling omvandlats i praxis och om denna förändrats över tid.” Det ger en bra grund för de att ta ställning till vilka förslag som behöver läggas fram.
7. Utredningen ska enligt direktiven också undersöka vilka ekonomiska konsekvenser förslaget att skärpa exporten till icke-demokratier kan få, både för industrin och för ekonomin i stort. Uthållig tillväxt, fler jobb och kraftigt minskad arbetslöshet är oerhört viktigt för TCO. Detta innebär dock inte att eventuell förlust av ett antal arbetstillfällen leder till att krigsmaterielexport som annars inte skulle varit tillåten, ska accepteras. Det viktiga är att inte enskilda drabbas av att det demokratiskt fattade regelverket följs. Stora möjligheter till kompetensutveckling, sociala trygghetssystem, möjligheter till kompetensväxling och så vidare behövs i hela samhället men blir kanske särskilt viktigt för anställda i verksamheter inom detta område, eller i verksamheter som har kraftig negativ miljö- och klimatpåverkan. D enskilda ska inte tvingas bära bördorna av demokratiskt fattade beslut som är nödvändiga för att upprätthålla respekt för demokrati och mänskliga rättigheter eller för att genomföra den nödvändiga klimatomställningen. Det är ett gemensamt samhällsintresse som samhället måste kunna ta ansvar för.

Svenska Freds presentationspunkter

**Hearing inför utredningen om översyn av exportkontrollen av krigsmateriel
Riksdagen 11 februari 2013**

För att kunna uppnå målen i svensk utrikespolitik krävs ett regelverk som i praktiken inte tillåter krigsmaterielexport till ickedemokratier, till länder i väpnad konflikt/där risken för väpnad konflikt är stor eller till länder där omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna sker. Vid varje fall måste prövningen göras offentlig och undantag motiveras. Om situationen i landet kraftigt försämrats efter godkänt exporttillstånd bör det i avtal anges att Sveriges åtaganden om följdleveranser och service upphör.

En utredning som i *praktiken* stärker krigsmaterielexportkontrollen behöver se frågan ur flera perspektiv. Hur **regelverket** ser ut är en sak, men hur de **tolkas** och **möjligheterna till insyn och ansvarsutkrävande** är också avgörande.

Regelverket

Totalförbud för krigsmaterielexport till icke-demokratier – utan undantag

Trots att demokratifrämjande är ett utmärkande drag i svensk utrikespolitik säljer Sverige krigsmateriel till en rad diktaturer, det vill säga länder som har stora brister vad gäller respekten för mänskliga rättigheter. Sverige kommer aldrig att vara en trovärdig kraft för demokrati om vi fortsätter exportera krigsmateriel till icke-demokratier. Ett totalförbud för krigsmaterielexport till länder som inte uppfyller politiska och medborgerliga rättigheter såsom fria och oberoende val, fri media och ett oberoende rättssystem, måste införas. Förbudet måste gälla även följdleveranser.

Det borde vara en självklarhet att inte tillåta export till länder där medborgarna inte har beslutat om vapeninköpen/de militära satsningarna eller till och med riskerar att fängslas om de protesterar emot dem.

Ingen krigsmaterielexport till MR-kränkare – inte heller följdleveranser

Demokrati och mänskliga rättigheter hänger nära samman. I de nuvarande riktlinjerna för krigsmaterielexport står att respekten för mänskliga rättigheter ska vara ett *centralt villkor* när beslut ska tas om export av krigsmateriel ska tillåtas. Trots det beviljas gång på gång export av krigsmateriel till länder där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker, som till exempel till Indien, Pakistan, Saudiarabien, Thailand och Singapore. De nuvarande riktlinjerna är otillräckliga för att förhindra svensk krigsmaterielexport till länder som kränker mänskliga rättigheter. I avvägningen av de faktorer som idag påverkar bedömningarna måste respekten för mänskliga rättigheter och hänsyn till den internationella humanitära rätten ges högsta prioritet. Först då kan man få stopp på exporten till länder som skulle kunna klassas som odemokratiska. Detta gäller både nya avtal och följdleveranser.

PGU bör integreras tydligare i krigsmaterieexporten

Utredningen har som uppdrag att redovisa hur Sveriges politik för global utveckling (PGU) omvandlats i praxis och om denna förändrats över tid. I det sammanhanget vill vi understryka PGU:s två perspektiv – rättighets- och fattigdomsperspektiven. Riksdagen betonade i ett tillkännagivande i samband med att PGU antogs att dessa perspektiv även måste omfatta krigsmaterieexporten. Rättighets- och fattigdomsperspektiven måste därmed operationaliseras i bedömningarna.

Se ISP:s roll som aktör i beslutsprocessen

ISP väger i praktiken mänskliga rättigheter och fred mot svensk försvars- och säkerhetspolitisk nytta mot varandra utan bredare politisk eller medborgerlig insyn i hur de bedömningarna görs. Med riktlinjer som lämnar stort utrymme för bedömning spelar vem som gör bedömningen en avgörande roll. Det är viktigt att de tjänstemän som sitter på makten att göra dessa bedömningar inte övervägande har bakgrund och kunskap om försvar utan även relevant bakgrund inom mänskliga rättigheter, freds- och konfliktvetenskap och demokratifrågor.

Näringspolitiska hänsyn:

I utredningens direktiv står det att en utredning ska göras av vilka ekonomiska konsekvenser förslaget att skärpa exporten till icke-demokratier kan få, ”dels för industrin, dels för ekonomin i stort”. Utredningen kommer att få konsekvenser för industrin. Det är en naturlig följd av beslutet att genomföra en skärpning. Näringslivspolitiska intressen får aldrig vara en faktor i bedömningen om tillstånd för krigsmaterielexport. Det finns viktiga anledningar till att näringspolitik inte finns med som faktor i det nuvarande regelverket. Det skulle vara ytterst farligt att börja motivera vapenhandel utifrån näringspolitiska intressen. Vi vill klargöra att vi tror på att handel och civilt utbyte med andra stater, även stater som inte delar våra värderingar, kan vara ett sätt att påverka. För vanlig handel gäller frihandel, men för krigsmateriel gäller en förbudslagstiftning. Regelverken skiljer sig fundamentalt åt av en anledning. Krigsmateriel är inte vilka varor som helst som köps och säljs utan ett maktmedel som automatiskt innefattar ett politiskt godkännande för mottagarens beteende mot sin egen befolkning och andra stater.

Ökad insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande – minska demokratiunderskottet.

Den svenska krigsmaterielexportpolitiken omgärdas idag av en hög grad av sekretess. Det har skapat ett demokratiskt underskott där det är mycket svårt att som medborgare få insyn i och utkräva ansvar för den politik som förs. Dagens lösning med ett slutet exportkontrollråd har stora brister. En större öppenhet behövs som möjliggör politiskt ansvarsutkrävande i varje enskilt fall. När riksdagen och regeringen involveras måste regeringens och partiernas ställningstaganden göras offentliga.

Återupprätta förtroendet

Det är många som med oss inte känner igen sig i den dubbla politik som förs. Det är viktigt att återupprätta opinionens förtroende för krigsmaterielexportpolitiken. Krigsmaterielutredningen är en möjlighet till att påbörja en sådan återställning. Det finns en enighet bland det svenska folket om de inte vill sälja krigsmateriel till diktaturer. Enligt opinionsundersökningar både beställda från Svenska Freds, SVT Rapport och försvarsindustrin och utförda av demoskop, TNS Sifo och Ipsus visar att mellan 76 och 92 procent av de tillfrågade inte vill att Sverige ska exportera vapen till diktaturer.

Låt utredningen få konsekvenser

Enligt direktiven ska konsekvenserna för Sveriges bilaterala relationer med andra länder utredas, såväl som ekonomiska och näringspolitiska konsekvenser. Utredningen kom till stånd efter den arabiska våren brutit ut. Vi antar att det berodde på 1. Att regimerna inte längre ansågs ha samma legitimitet i den svenska riksdagens ögon 2. Att riksdagen ville värna om människors rättigheter och krav på demokratiska reformer. Det valet bör framgå i utredningen. Våga fatta ett modigt beslut om att i framtiden sätta demokrati och mänskliga rättigheter som överordnade värden i svensk politik, också i praktiken.

Christoffer Burnett-Cargill, generalsekreterare
christoffer@svenskafreds.se, 070-284 34 32
Linda Åkerström, ansvarig för nedrustningsfrågor
linda.akerstrom@svenskafreds.se, 070-893 15 14
www.svenskafreds.se

Krigsmaterielexportöversynskommittén, KEX

PAGE 1 of (5)

(Översyn av exportkontrollen av krigsmateriel, UD 2012:01)
Hannes Magnergård, hovrättsassessor
Utredningssekreterare
hannes.magnergard@gov.se

Bromma, 26/02/2013

Hej

Jag vill å Bo Forsbergs vägnar överlämna en skriftlig inläga till utredning som komplettering till vår muntliga dragnig till kommittén.

Vi vill uttrycka vår uppskattning över möjlighet att möta och samtala med kommittéens ledamöter. Finns det ytterligare frågor bistår vi gärna.

Vänligen

Magnus Walan
Seniorrådgivare
Policy & Påverkanavdelningen
Phone: +46708539305
magnus.walan@diakonia.se

HEAD OFFICE
ADDRESS P.O. Box 140 38
SE-167 14 Bromma
Sweden
VISIT Gustavslundsvägen 18
Alviks Torg
PHONE +46 (0)8 453 69 00
FAX +46 (0)8 453 69 29
diakonia.se

Diakonia

Inlägga till utredningen om krigsmaterialexport

I i riksdagens och regeringens officiella deklarerationer och beslut betonas ofta vikten av demokrati, mänskliga rättigheter och människors frihet. Regeringsförklaringen 2011 hyllade friheten och lyfte fram den arabiska våren som ett exempel där människor har varit beredda att offra livet för sin frihet. Statsministern konstaterade att kampen för frihet är "en kamp Sverige gett och fortsatt ger vårt stöd".

I riksdagens beslut om Politik för global utveckling (PGU) beskrivs de två grundläggande perspektiven som ska styra politiken – de fattiga människors perspektiv och intressen som ska styra politiken liksom de respekten av de mänskliga rättigheterna.

I ett särskilt tillkännagivande anvisade riksdagen då att PGU även måste omfatta vapenexporten.

Tyvärr ser verkligheten helt annorlunda ut. Sverige exporterar vapen till diktaturer och länder där grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker, trots att regelverket för svensk vapenexport poängterar att hänsynen till just mänskliga rättigheter ska vara ett "centralt villkor". Bland de länder som ifjol köpte mest krigsmateriel från Sverige märks Thailand, Indien, Pakistan, Förenade Arabemiraten och Saudiarabien.

Särskilt anmärkningsvärd är vapenexporten till Saudiarabien, en av världens mest brutala regimer. Politiska partier är förbjudna och demonstrationer olagliga, liksom att offentligt kritisera islam eller kungafamiljen. Kroppslig bestraffning i form av piskning och amputering utdöms och dödsstraff tillämpas. Hittills i år har två människor avrättats genom halshuggning varje vecka.

Aldrig tidigare har Sverige sålt så mycket vapen som nu. På bara tio år har försäljningen fyrfaldigats, från drygt tre miljarder till mer än 13 miljarder. Räknet per invånare säljer vi mest vapen i världen. Marknaden finns där kriget rasar och förtrycket hårdnar. Ju fler vapen industrin säljer i dag, desto större blir efterfrågan i morgon.

För snart två år (DN debatt 17 maj 2011) sedan lovade Diakonia, Amnesty och andra folkrörelser tillsammans med representanter för en bred majoritet av riksdagens partier

(Kristdemokraterna, Folkpartiet, Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna) att verka för ett regelverk som i "praktiken inte ska tillåta export av krigsmateriel till länder där det riskerar att användas för att kränka de mänskliga rättigheterna".
<http://www.dn.se/debatt/vi-lovar-att-reglerna-om-vapenexport-ska-skarpas>

PAGE 3 of (5)

Men därefter har såväl s-ledaren Stefan Löfven som statsminister Fredrik Reinfeldt försvarat vapenexporten till diktaturer, med hänvisning till "säkerhetspolitiska skäl", respektive "jobb och exportinkomster". Men 92 % av svenska folket säger nej till vapenexport till länder som kränker mänskliga rättigheter, enligt en undersökning gjord av Demoskop på uppdrag av bl.a. Diakonia.

Vi ser behov av sex tydliga förändringar av politiken och regelverket kring svensk vapenexport:

- 1. Totalförbud av export av krigsmateriel till icke-demokratier – utan undantag.** Sverige kommer inte vara en trovärdig kraft för demokrati om vi exporterar vapen till länder som inte uppfyller de mest grundläggande politiska och medborgerliga rättigheterna, såsom fria och oberoende val, fria medier och ett oberoende rättsystem. Detta bör vara ett av de förslag som utredningen föreslår för att leva upp till riksdagens beslut om "skärpningar". Även om det kan finnas gråzoner i vissa länder bör en miniminivå anges där totalförbud råder (dvs inga undantag/tillstånd får ges). Här bör en försiktighetsprincip införas som leder till att man "fäller snarare än friar" när grundläggande rättigheter saknas.
- 2. Inga nya avtal om krigsmaterielexport eller följdleveranser till länder som kränker mänskliga rättigheter.**
De nuvarande riktlinjerna är otillräckliga för att förhindra att svensk krigsmateriel bidrar till att kränka mänskliga rättigheter. Respekten för mänskliga rättigheter måste ges högsta prioritet, inklusive respekten för kvinnors och barns rättigheter, fackliga rättigheter samt hänsynen till internationell humanitär rätt.
- 3. Öppenhet och spårbarhet kring bedömningar som rör mänskliga rättigheter.**
I varje enskilt fall måste prövningen göras offentlig och undantag motiveras. Speciellt i enlighet med PGU:s två grundläggande perspektiv. Krav på prövning och offentlighet är i enlighet med de förslag som nyligen presenterats av en

arbetsgrupp i det brittiska parlamentet. Om situationen i mottagarlandet kraftigt försämras efter godkänt exporttillstånd bör det i avtal anges att Sveriges åtaganden gällande följdleveranser och service upphör.

4. Prioritera demokrati och mänskliga rättigheter.

Den parlamentariska kommitté som just nu ser över reglerna för vapenexport till icke-demokratiska stater ska enligt direktiven ta hänsyn till eventuella ekonomiska konsekvenser av en skärpt kontroll, "dels för industrin, dels för ekonomin i stort". Men näringslivspolitiska intressen får aldrig motivera export på bekostnad av demokrati, fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Vapenexporten utgör någon procent av svensk export. Sverige har tidigare genomfört långt större strukturomvandlingar än detta.

5. Minskat demokratiunderskott genom ökad insyn och möjligheter till ansvarsutkrävande.

Den svenska krigsmaterielexporten omgärdas idag av en hög grad av sekretess. En ordning med möjlighet till ansvarsutkrävande är fundamental. De politiska partiernas ställningstaganden i Exportkontrollrådet måste offentliggöras i varje enskilt fall. Politiskt ansvarsutkrävande och transparens är hörnstenar i de regelverk kring mänskliga rättigheter och kommersiella affärer som Sverige och OECD givit stöd till (<http://www.business-humanrights.org/SpecialRepPortal/Home/Protect-Respect-Remedy-Framework>)

6. Antikorrupption

Det är för oss oklart om lagstiftningen anger avtal och krav på antikorrupsionsåtaganden. Enligt Transparency International är vapenhandeln karaktäriserad av omfattande korrupption. Den svenska staten bör säkerställa tuffa krav på antikorrupsionsåtgärder. Om domstol i något land finner ett företag ansvariga för korrupption eller likande brott bör svenska staten ange i regelverket att nya tillstånd inte kan ges till den aktuella vapenkoncernen inom en given tidsperiod på minimum 5-10 år.

Bo Forsberg,

Krigsmaterielexportöversynskommittén
hannes.magnergard@gov.se
richard.tornberg@gov.se

Stockholm 2013-03-13

Ang KEX uppdrag – synpunkter från Svenska FN-förbundet

Då Svenska FN-förbundet inte kunde närvara vid den hearing om sitt uppdrag som KEX avhållit har vi inbjudits att inkomma med några synpunkter och kommentarer från vår organisation skriftligt, vilket vi tackar för.

Svenska FN-förbundet anser på ett övergripande plan att vapenhandel utgör ett stort globalt problem och att det är av största vikt att Sverige som föregångsland bedriver en restriktiv krigsmaterielexportpolitik. Vi är väl medvetna om att området av sin natur innehåller många svåra gränsdragningar som ger upphov till situationer där riktlinjer, oavsett hur de formuleras, kan tolkas på olika sätt. Generellt ser vi det därför som oerhört viktigt att det övergripande ramverket kännetecknas av öppenhet och ansvarstagande. Vi anser därför att beslut om tillstånd för krigsmaterielexport i högre grad ska fattas direkt av regeringen och vi ser det som naturligt och önskvärt att utrikesministern själv är ansvarig minister för detta område, då denne har det övergripande ansvaret för utrikespolitiken och då frågan berör flera olika delar inom politikområdet.

När det gäller frågan om ett demokratikriterium så förespråkar Svenska FN-förbundet i enlighet med vårt kongressbeslut 2012 bl a ett omedelbart förbud mot all vapenexport till diktaturer och till stater som grovt kränker de mänskliga rättigheterna.

Vi tror dock att det är svårt att fastställa en tydlig riktlinje som definierar vad en ”icke-demokrati” är. Vi tror inte att det räcker att utgå från människorättssituationen i landet i

UNITED NATIONS ASSOCIATION OF SWEDEN

Postadress Svenska FN-förbundet, Box 15115, 104 65 Stockholm • Besöksadress Skolgränd 2 • Telefon 08-462 25 40 • Fax 08-641 88 76 • E-post info@fn.se • Webb www.fn.se
 Address United Nations Association of Sweden, P.O. Box 15115, SE-104 65 Stockholm, Sweden • Phone +46-8-462 25 40 • Fax +46-8-641 88 76 • E-mail info@fn.se

2 (3)

fråga då det kan finnas icke-demokratier där det för närvarande inte kan sägas pågå grova kränkningar av MR.

Med tanke på tolkningsproblemen och med tanke på att vår grundinställning är att riktlinjer i dessa fall sällan kan bli annat än subjektiva bedömningar skulle Svenska FN-förbundet vilja föreslå att utredningen bör undersöka om en riktlinje kan hänvisa till vårt eget lands demokratisyn. En sådan riktlinje skulle kunna formuleras i linje med att krigsmaterielexport endast ska tillåtas till "stater vars situation när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter i allt väsentligt påminner om vårt eget lands". Vi kommer därmed åter tillbaka till att detta sedan ändå kommer att behöva tolkas av någon i det enskilda fallet och vi återupprepar därför vår önskan att ansvaret för besluten tydligt ska bäras av regeringen och att ärenden ska vara föremål för öppen debatt innan beslut om export tas, på ett mycket tidigt stadium i processen.

Vi anser vidare att kriterier om demokrati och mänskliga rättigheter inte kan vara den enda vägledningen för beslut. Det kan enligt vår mening också finnas anledning att vara restriktiv med vapenexport även till enskilda demokratier. En demokrati som bedriver en utrikes- eller försvarspolitik som strider mot den svenska hållningen i samma fråga ska inte med automatik ha rätt att köpa svenska vapen. Exempel på saker som här kan vägas in är om exporten är olämplig med hänsyn till den generella konflikt- eller rustningsnivån i området eller om demokratin i fråga bedriver en krigföring som inte Sverige stödjer. Ytterligare en faktor man bör ta hänsyn till är om exporten riskerar att motverka de mål om fattigdomsbekämpning m m som satts upp inom ramen för Sveriges politik för global utveckling.

När det gäller stater som grovt kränker mänskliga rättigheter anser vi vidare att det är mycket viktigt att det faktum att en stat begår sådana övergrepp ska diskvalificera den som köpare oavsett om den sålda materien i sig självt kan förmodas användas för att utöva det aktuella förtrycket eller ej.

När det gäller följdleveransbegreppet så vill Svenska FN-förbundet betona att även allmänheten måste kunna förstå och känna förtroende för det regelverk som omgärdar krigsmaterielexporten. Vi anser därför att följdleveransbegreppet ska begränsas till att handla om ammunition och reservdelar. Vi uppfattar det som att detta var intentionen i svensk lagstiftning från början, men att begreppet följdleverans över tid förändrats till

3 (3)

att omfatta t ex export av helt nya vapen med hänvisning till att köparstaten vant sig vid liknande äldre svenska vapensystem. Detta är svårt att begripa för allmänheten och enligt vår mening inte heller en rimlig tolkning av begreppet följdleverans.

Att mindre restriktiva regler gäller för följdleverans än för nya affärer gör det dessutom allt viktigare att prövningen av affärer med nya köparstater är mycket noggrann och restriktiv.

Med vänlig hälsning,

Jens Petersson
Biträdande generalsekreterare
Svenska FN-förbundet

Stockholm 2015-01-30

Överlämnas till Krigsmaterielexportöversynskommittén vid möte 30 januari 2014

Centrala villkor för ett strikt, tydligt och transparent regelverk för krigsmateriel

”Värnandet om folkrätten utgör en hörnsten i Sveriges utrikespolitik tillsammans med främjandet av demokrati och mänskliga rättigheter” brukar det stå i utrikesdeklarationer oavsett politisk färg. Riksdagen var enig i sitt beslut om Politik för global utveckling (PGU, 2003), och i ett särskilt tillkännagivande betonades vikten av att vapenexporten underordnas PGU:s rättighets- och fattigdomsperspektiv. Det råder politiskt ingen tvekan om att Sverige alltid ska främja mänskliga rättigheter, folkrätten och värna de fattiga människornas perspektiv. Mänskliga rättigheter är förpliktigande internationella avtal eller traktat vilka Sverige har åtagit sig att följa.

De ramar som sätts för krigsmaterielexporten handlar ytterst om värderingar. Krigsmaterielexporten utgör idag det politikområde som tydligast avviker från riksdagens mål för utrikespolitiken. Detta beror på den praxisförskjutning som under årtionden fört politiska bedömningar bort från etiska och värdemässiga hänsyn och skyldigheter, till förmån för en sammanblandning av svenska säkerhetspolitiska och näringspolitiska skäl. Värderingsmässiga mål får stå tillbaka för kortsiktiga kommersiella intressen, ibland förklädda i säkerhetspolitiska motiveringar och svenska behov, vilket resulterar i fortsatta subventioneringar av svensk krigsmaterielindustri. KEX måste presentera konkreta förslag, i enlighet med riksdagens löfte om skärpningar, vad gäller fundamentala faktorer så som främjandet av och respekt för mänskliga rättigheter, insyn och transparens, demokrati, utveckling och fred. En otydlig sammanblandning mellan försvars- och säkerhetspolitiska samt näringspolitiska intressen får aldrig motivera export som går emot dessa faktorer, vilket bör klargöras i förslaget. *Enligt vår bedömning har utredningen i annat fall misslyckats.*

Materielspecifika bedömningar är inte förenliga med en seriös analyseffekt av mänskliga rättigheter och fattigdom. Bedömningar kring effekter på mänskliga rättigheter åligger Sverige att genomföra och kan aldrig flyttas till köparlandets regering. Det svenska regelverkets ansats är idag bredare än EU:s gemensamma ståndpunkt och ATT. Att anpassa vårt regelverk till den gemensamma ståndpunktens materialspecifika syn skulle innebära en allvarlig försvagning av existerande förbud och är inte förenlig med den syn på mänskliga rättigheter som både alliansregering och nuvarande regering ställer sig bakom.

1. Ingen krigsmaterielexport till länder som grovt kränker mänskliga rättigheter – inte heller följdleveranser – och ett tydligt genusperspektiv ska tillämpas i bedömningen

Sverige är bundet av folkrättsliga förpliktelser vad gäller mänskliga rättigheter. De mänskliga rättigheterna är odelbara och beroende av varandra och hänsyn måste tas både till medborgerliga och politiska rättigheter samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. De senare får ej ses som enbart en biståndsfråga. Vi välkomnar regeringens feministiska utrikespolitik och uppmanar med stöd av denna till att ett tydligt genusperspektiv skall tillämpas i bedömningen gällande krigsmaterielexport, vilket bör klargöras i KEX förslag. Detta är nödvändigt för att undvika risken att kvinnors rättigheter

ignoreras, vilket tyvärr sker. Ofta hänvisas till att Sverige måste följa ingångna vapenhandelsavtal för att vara en trovärdig handelspartner, men konventionerna om mänskliga rättigheter är bindande och måste respekteras. Om situationen för mänskliga rättigheter i ett land förändras måste även vapenexporten till detta land kunna omprövas. Detta bör gälla följdleveranser såväl som nya affärer. I annat fall riskerar det exporterande landet att direkt bidra till människorättskränkningarna, och det ger dessutom märkliga signaler att fortsätta med vissa vapenleveranser samtidigt som nya affärer nekats.

Internationella överenskommelser som t.ex. EU:s Code of Conduct eller FN:s Arms Trade Treaty (ATT) kan utgöra bra instrument, men detta slags överenskommelser/avtal blir samtidigt ofta vaga och föremål för tolkningsdiskussioner. Villkoren i dessa bör därmed ses som miniminivå och absolut inte användas som ursäkt för att försvaga existerande regelverk med argumentet att Sverige ska ligga i linje med internationella instrument. Det är ingen plikt att exportera vapen – Sverige kan och bör välja att etablera ett striktare nationellt regelverk än internationella överenskommelser. Utan en mycket stark skrivning om mänskliga rättigheter i KEX förslag riskerar man att dessa hänsyn får stryka på foten för andra intressen.

2. Ökad insyn som möjliggör politiskt ansvarsutkrävande. Ökad hänsyn till korrupsionsrisker när vapenexport prövas.

Det finns stora brister i möjligheterna till politiskt ansvarsutkrävande i dagens system för exportkontroll. Det är absolut centralt att riksdagens beslut om ökad transparens reflekteras konkret i KEX förslag. Ska Exportkontrollrådet (EKR) behållas måste detta i framtiden bedriva sin verksamhet med betydligt med lägre grad av sekretess. Partiernas ställningstaganden i EKR i fråga om tillstånd måste bli offentliga och EKR måste få ökat ansvar. Det måste finnas en möjlighet att få information om hur ledamöter i EKR har röstat, samt om hur Inspektionen för strategiska produkter (ISP) gjort bedömningen i enskilda affärer.

En stor del av exporten av krigsmateriel har under senare år gått till länder i vilka korrupsionen anses vara utbredd (så som den mäts genom Transparency Internationals Corruption Perception Index). En kartläggning av OECD visar att riskerna för korrupsion är särskilt stora i offentlig upphandling. Det är mot den bakgrunden av vikt att tydliga regler etableras som ställer krav på berörda myndigheter att i samband med tillståndsgivningen för export göra robusta riskanalyser. Viktigt är också för tilltron till tillståndsgivningen att skapa ökad transparens kring dessa processer. Sådana regler måste också införas och efterlevas om Sverige ska kunna uppfylla sina förpliktelser enligt vapenhandelsfördraget ATT.

3. Ett totalförbud för all krigsmaterielexport till icke-demokratier – utan de undantag som är så vanliga i dagens regelverk

Krigsmaterielexporten undergräver främjandet av demokrati och mänskliga fri- och rättigheter. Detta genom att stärka regimers militärmakt rent konkret, men också genom att knyta upp Sverige i beroenden gentemot odemokratiska stater och devalvera våra möjligheter att effektivt och med trovärdighet stötta människors kamp för demokrati i dessa stater. Dagens kriterium vad gäller mänskliga rättigheter är inte tillräckligt strikt formulerat för att förhindra denna export. Detta får inte

bli fallet med ett demokratikriterium – kriteriet måste vara gällande utan kompromisser. Det kan inte heller få genomslag om tolkningen av regelverket rör sig mot en mer materielspecifik syn som blundar för krigsmaterielexportens politiska och legitimerande roll. Export till odemokratiska regimer som systematiskt kränker sin kvinnliga befolkning kan omöjligt legitimeras i en seriös feministisk utrikespolitik.

4. Tydligare hänsyn till Politik för global utveckling (PGU) och risken att krigsmaterielexport underminerar utveckling

Både den nuvarande och den tidigare regeringen har vid upprepade tillfällen betonat vikten av PGU, vars syfte är att blottlägga och åtgärda målkonflikter och att säkerställa att mänskliga rättigheter och de fattigas perspektiv är vägledande. I avvägningen av de faktorer som idag påverkar bedömningar om krigsmaterielexport måste respekten för mänskliga rättigheter ges förtur, inklusive respekten för kvinnors rättigheter, fackliga rättigheter och barns rättigheter, samt hänsyn till den internationella humanitära rätten. De mänskliga rättigheterna är odelbara.

”Alla politiska beslut ska ta hänsyn till mänskliga rättigheter, människors demokratiska delaktighet, bekämpningen av fattigdom och sträva mot en hållbar utveckling globalt” sa Stefan Löfven i regeringsförklaringen (2014). Vi delar den analysen. Det är uppenbart att den tidigare avgränsningen till ”grova och systematiska brott” måste omprövas då stora krigsmaterielaffärer kan ge omfattande negativa konsekvenser för till exempel rätten till hälsa i form av minskade resurser till mödrahälsovård eller möjligheter för flickor att få undervisning (rätten till utbildning). Materialspecifika bedömningar är inte förenliga med en seriös analys effekt på mänskliga rättigheter och fattigdom - bedömningar kring effekter på mänskliga rättigheter åligger Sverige att genomföra och kan aldrig flyttas till köparlandets regering.

5. Ingen vapenexport till länder i krig eller väpnad konflikt.

Tillgången på vapen har en tydlig påverkan på hur väpnade konflikter utvecklas. Det är viktigt att Sverige fortsatt bedömer riskerna för väpnad konflikt, internationell, regional och inomstatlig, vid all exportkontroll. 2013 gick 46% av Sveriges krigsmaterielexport till stater med väpnad konflikt, som definierat av Uppsala Universitet. Under 2000-talet har andelen ökat markant.

Punkter framförda vid möte med Krigsmaterielexportöversynskommittén 30 januari 2015 av: Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF), Amnesty International Sverige, Kristna Fredsrörelsen, Diakonia, Transparency International Sverige.

Export av krigsmateriel 2013

10 största marknaderna	Värde ¹ (mn kr)	TI CPI ² Rank	Score
Thailand	3319	102	35
USA	1206	19	73
Norge	961,5	5	86
Saudiarabien	750	63	46
Indien	709	94	36
Storbritannien	605	14	76
Tyskland	533,5	12	78
Frankrike	492	22	71
Australien	473	9	81
Finland	395	3	89
Total 10 största	9444		
Total	11942		

10 största i procent
av totalen = 79%

---

¹ Skr.2013/14:114 Strategisk exportkontroll – krigsmateriel och produkter med dubbla användningsområden

² Transparency International Corruption Perceptions Index 2013

Krigsmaterielexportöversynskommittén
Utrikesdepartementet

25 februari 2015

Uppföljningspunkter utifrån Svenska kyrkans hållning angående skärpt svenskt regelverk vid krigsmaterielexport till Krigsmaterielexportöversynskommittén (KEX)

Svenska kyrkan vill, med anledning av att Krigsmaterielexportöversynskommitténs arbete förlängts till 15 april 2015, med detta brev sammanfatta och påminna om tidigare framförda synpunkter, senast vid den presentation som gavs vid det senaste mötet mellan oss och er den 10 april 2014.

Svenska kyrkan uppfattar att fyra perspektiv är av särskild vikt för ert pågående uppdrag att lämna förslag till ny krigsmaterielagstiftning med särskilt syfte att skärpa exportkontrollen gentemot icke-demokratiska stater.

1. Ökad samstämmighet och helhetssyn

Sverige har sedan 2003 en samstämmighetspolitik, Politik för Global Utveckling (PGU), vars rättighets- och fattigdomsperspektiv måste tillåtas styra alla politikområden. Det gäller även försvars-, säkerhets- och utrikespolitiken som bättre måste verka mot samma mål. Idag finns det tydliga brister i denna samstämmighet (se PGU-Barometern) och krigsmaterielexporten är det område där detta är tydligast.

2. Behov av en omdefinierad säkerhetspolitik med fokus på konfliktförebyggande, fred och mänsklig säkerhet

Säkerhetshoten är mångfacetterade (se FöBer omvärldsanalys, 2013) och global vapenspridning och militär rustning bidrar till osäkerhet, korruption och lidande och därmed inte i första hand till fred och mänsklig säkerhet. Arms Trade Treaty är första steget mot att hantera detta problem. Vi menar att det behövs en alternativ säkerhetspolitik på både svensk och internationell nivå som ställer den mänskliga och den globala säkerheten i centrum och stärker den civila kapaciteten för krishantering och konfliktomvandling (se rapporten "Fred, säkerhet, försvar. Tyngdpunktsförskjutning i svensk politik" av Ingelstam/Melbourn, Sveriges kristna råd 2014).

3. Trovärdighet: Värderingar och praktik måste hålla ihop

Det finns stark diskrepans mellan lagstiftningens förbud mot krigsmaterielexport (1992:1300) och den verkliga exportpolitiken och mellan utrikes- och utvecklingspolitikens mål och krigsmaterielexporten. Den sistnämnda synliggörs i exporten till stater som saknar grundläggande demokratiska institutioner eller som kränker mänskliga rättigheter (t.ex. Saudiarabien, Thailand, Ukraina), till länder där det pågår interna väpnade konflikter (t.ex. Indien, Thailand) och till allt fler stater som räknas som

utvecklingsländer (Human Development Index under 0,8), trots att EU:s gemensamma ståndpunkt rörande krigsmaterielexport (del av svensk lag) säger att hållbar utveckling måste beaktas.

4. Trovärdighet: Bygger på insyn, tydlighet och demokratiskt ansvarstagande

Idag saknas transparens i hur ISP och EKR gör bedömningar i tillståndsärenden. Dessutom finns inte möjlighet till demokratiskt ansvarsutkrävande i enskilda beslut. Regelverkets §1 är otydlig: "Tillstånd enligt denna lag får lämnas endast om det finns säkerhets- eller försvarspolitiska skäl för det och det inte strider mot Sveriges utrikespolitik." Regelverkets struktur med lagstiftning, regeringens riktlinjer, EU:s gemensamma ståndpunkt, och inom kort ATT, skapar otydlighet i bedömningsavvägningar.

Med beaktande av dessa fyra perspektiv ger Svenska kyrkan följande rekommendationer:

1. Samstämmigheten måste stärkas – PGU:s rättighets- och fattigdomsperspektiv är viktigare än krigsmaterielexport.
2. Ett demokratikriterium med starkt rättighetsfokus behövs. Demokratibegreppet måste alltid innefatta konstitutionell demokrati och respekt för civila och politiska rättigheter, men även se till uppfyllandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, liksom demokratisk kultur.
3. Hållbar utveckling måste få en framträdande roll i regelverket (i enlighet med EU:s GS). En analys av krigsmaterielexportens eventuella negativa inverkan på en hållbar utveckling i mottagarlandet bör beaktas noggrant i tillståndsprövningen.
4. En försiktighetsprincip bör införas som sätter människors rätt till skydd i fokus och inbegriper ambitiösa tröskelvärden för att minimera riskerna för misstag i bedömningar och för ansvar vid negativa konsekvenser.
5. Försvarsindustrins exportintressen får inte ges företräde framför humanitära, demokratiska, människorättsliga och utvecklingsmässiga bedömningskriterier i tillståndsprövningen.
6. ATT:s humanitära syfte och nya skärpta kriterier måste beaktas.
7. Följdleveranser måste kunna omprövas och uppsägningsklausuler införas.
8. En gedigen analys av mottagarlandet och dess regionala kontext behövs i tillståndsprövningen utifrån konfliktanalys, genusanalys och rättighetsanalys.
9. Riktlinjerna för ISP bör utnyttjas för en tydligare styrning och ett minskat tolkningsutrymme.
10. Ökad öppenhet, transparens och ett reformerat regelverk är viktigt både för Sveriges trovärdighet och svensk demokrati.

Med vänliga hälsningar

Antje Jackelén
Ärkebiskop

Gunilla Hallonsten
Policychef

Statens offentliga utredningar 2015

Kronologisk förteckning

---

1. Deltagande med väpnad styrka i utbildning utomlands. En utökad beslutsbefogenhet för regeringen. Fö.
2. Värdepappersmarknaden MiFID II och MiFIR. + Bilagor. Fi.
3. Med fokus på kärnuppgifterna. En angelägen anpassning av Polismyndighetens uppgifter på djurområdet. Ju.
4. Ett svenskt tonnageskattesystem. Fi.
5. En ny svensk tullagstiftning. Fi.
6. Mer gemensamma tobaksregler. Ett genomförande av tobaksprodukt-direktivet. S.
7. Krav på privata aktörer i välfärden. Fi.
8. En översyn av årsredovisningslagarna. Ju.
9. En modern reglering av järnvägstransporter. Ju.
10. Gränser i havet. UD.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015. Kontroll, dokumentation och finansiering för ökad säkerhet. M.
12. Överprövning av upphandlingsmål m.m. Fi.
13. Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I. A.
14. Sedd, hörd och respekterad. Ett ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården. S.
15. Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. N L.
16. Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. N.
17. För kvalitet – Med gemensamt ansvar. S.
18. Lösöreköp och registerpant. Ju.
19. En ny ordning för redovisningstillsyn. Fi.
20. Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård. S.
21. Mer trygghet och bättre försäkring. Del 1 + 2. S.
22. Rektorn och styrkedjan. U.
23. Informations- och cybersäkerhet i Sverige. Strategi och åtgärder för säker information i staten. Ju Fö.
24. En kommunallag för framtiden. Del A + B. Fi.
25. En ny säkerhetsskyddslag. Ju.
26. Begravningsclearing. Ku.
27. Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort? Fi.
28. Gör Sverige i framtiden – digital kompetens. N.
29. En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. U.
30. Kemikalieskatt. Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier. Fi.
31. Datalagring och integritet. Ju.
32. Nästa fas i e-hälsoarbetet. S.
33. Uppgiftslämnarservice för företagen. N.
34. Ett effektivare främjandeförbud i lotterilagen. Fi.
35. Service i glesbygd. N.
36. Systematiska jämförelser. För lärande i staten. S.
37. Översyn av lagen om skiljeförfarande. Ju.
38. Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II. A.
39. Myndighetsdatalag. Ju.
40. Stärkt konsumentskydd på bolånemarknaden. Ju.
41. Ny patentlag. Ju.
42. Koll på anläggningen. N.
43. Väger till ett effektivare miljöarbete. M.
44. Arbetslöhet och ekonomiskt bistånd. S.
45. SÖK – statsbidrag för ökad kvalitet. U.
46. Skapa tilltro. Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen. S.

47. Kollektiv rättighetsförvaltning på upphovsrättsområdet. Ju.
48. Bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen. Fi.
49. Nya regler för revisorer och revision. Ju.
50. Hela lönen, hela tiden. Utmaningar för ett jämställt arbetsliv. A.
51. Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning. N.
52. Rapport från Bergwallkommissionen. Ju.
53. The Welfare State and Economic Performance. Fi.
54. Europeisk kvarstad på bankmedel. Ju.
55. Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. U.
56. Får vi det bättre?
Om mått på livskvalitet. Fi.
57. Tillsyn över polisen och Kriminalvården. Ju.
58. EU och kommunernas bostadspolitik. N.
59. En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. N.
60. Delrapport från Sverigeförhandlingen. Ett författningsförslag om värdeåterföring. N.
61. Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning. Ju.
62. UCITS V. En uppdaterad fondlagstiftning. Fi.
63. Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. Ju.
64. En fondstruktur för innovation och tillväxt. N.
65. Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter. N.
66. En förvaltning som håller ihop. N.
67. För att brott inte ska löna sig. Ju.
68. Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna. Fi.
69. Ökad trygghet för hotade och förföljda personer. Fi.
70. Högre utbildning under tjugo år. U.
71. Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU. S.
72. Skärpt exportkontroll av krigsmateriel – DEL 1 + 2, bilagor. UD.

Statens offentliga utredningar 2015

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I. [13]
Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del II. [38]
Hela lönen, hela tiden. Utmaningar för ett jämställt arbetsliv. [50]

Finansdepartementet

- Värdepappersmarknaden
MiFID II och MiFIR. + Bilagor [2]
Ett svenskt tonnageskattesystem. [4]
En ny svensk tullagstiftning. [5]
Krav på privata aktörer i välfärden. [7]
Överprövning av upphandlingsmål m.m. [12]
En ny ordning för redovisningstillsyn. [19]
En kommunallag för framtiden.
Del A + B. [24]
Skatt på dubbdäcksanvändning i tätort? [27]
Kemikalieskatt. Skatt på vissa konsumentvaror som innehåller kemikalier. [30]
Ett effektivare främjandeförbud i lotterilagen. [34]
Bostadsmarknaden och den ekonomiska utvecklingen. [48]
The Welfare State and Economic Performance. [53]
Får vi det bättre?
Om mått på livskvalitet. [56]
UCITS V. En uppdaterad fondlagstiftning. [62]
Tjänstepension – tryggandelagen och skattereglerna. [68]
Ökad trygghet för hotade och förföljda personer. [69]

Försvarsdepartementet

- Deltagande med väpnad styrka i utbildning utomlands. En utökad beslutsbefogenhet för regeringen. [1]

Justitiedepartementet

- Med fokus på kärnuppgifterna. En anpassning av Polismyndighetens uppgifter på djurområdet. [3]
En översyn av årsredovisningslagarna. [8]
En modern reglering av järnvägstransporter. [9]
Lösöreköp och registerpant. [18]
Informations- och cybersäkerhet i Sverige. Strategi och åtgärder för säker information i staten. [23]
En ny säkerhetsskyddslag. [25]
Datalagring och integritet. [31]
Översyn av lagen om skiljeförfarande. [37]
Myndighetsdatalag. [39]
Stärkt konsumentskydd på bolånemarknaden. [40]
Ny patentlag. [41]
Kollektiv rättighetsförvaltning på upphovsrättsområdet. [47]
Nya regler för revisorer och revision. [49]
Rapport från Bergwallkommissionen. [52]
Europeisk kvarstad på bankmedel. [54]
Tillsyn över polisen och Kriminalvården. [57]
Ett stärkt konsumentskydd vid telefonförsäljning. [61]
Straffrättsliga åtgärder mot terrorismresor. [63]
För att brott inte ska löna sig. [67]

Kulturdepartementet

- Begravningsclearing. [26]

Miljö- och energidepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015. Kontroll, dokumentation och finansiering för ökad säkerhet. [11]
Vägar till ett effektivare miljöarbete. [43]

Näringsdepartementet

Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. [15]
Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. [16]
Gör Sverige i framtiden – digital kompetens. [28]
Uppgiftslämnarservice för företagen. [33]
Service i glesbygd. [35]
Koll på anläggningen. [42]
Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning. [51]
EU och kommunernas bostadspolitik. [58]
En ny regional planering – ökad samordning och bättre bostadsförsörjning. [59]
Delrapport från Sverigeförhandlingen. Ett författningsförslag om värdeåterföring. [60]
En fondstruktur för innovation och tillväxt. [64]
Om Sverige i framtiden – en antologi om digitaliseringens möjligheter. [65]
En förvaltning som håller ihop. [66]

Socialdepartementet

Mer gemensamma tobaksregler. Ett genomförande av tobaksproduktdirektivet. [6]
Sedd, hörd och respekterad. Ett ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården. [14]
För kvalitet – Med gemensamt ansvar. [17]
Trygg och effektiv utskrivning från slutenvård. [20]
Mer trygghet och bättre försäkring. Del 1 + 2. [21]
Nästa fas i e-hälsoarbetet. [32]
Systematiska jämförelser. För lärande i staten. [36]
Arbetslöhet och ekonomiskt bistånd. [44]

Skapa tilltro. Generell tillsyn, enskildas klagomål och det allmänna ombudet inom socialförsäkringen. [46]

Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. [55]

Barns och ungas rätt vid tvångsvård. Förslag till ny LVU. [71]

Utbildningsdepartementet

Rektorn och styrkedjan. [22]
En yrkesinriktning inom teknikprogrammet. [29]
SÖK – statsbidrag för ökad kvalitet. [45]
Högre utbildning under tjugo år. [70]

Utrikesdepartementet

Gränser i havet. [10]
Skärpt exportkontroll av krigsmateriel – DEL 1 + 2, bilagor. [72]